

Tarihsel Süreklilik ve Kopuşlar Üzerinden Yemen İç Savaşı

Atay Akdevelioğlu* & Nuri Yeşilyurt** & Gökhan Erdem***

Öz

Bu çalışma, 2014'te başlayan Yemen İç Savaşı'nı ülkenin bağımsızlığından bugüne yaşanan iç savaşlar silsilesinin tarihsel derinliği içerisinde ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmada Yemen İç Savaşı'nın ülkenin modern tarihindeki savaşlarda gözlemlenen süreklilik ve kopuş unsurlarını bünyesinde bir arada barındırdığı iddia edilmektedir. Bu çerçevede vurgulanan süreklilik unsuru, Yemen'in jeopolitik önemi nedeniyle 19. yüzyıldan bugüne bölgede stratejik üs edinmeye çalışan denizaşırı güçlerle ülkeye komşu karasal güç arasında hep bir hakimiyet mücadelesine sahne olmasıdır. Uluslararası aktörlerin rolünün asgari düzeyde olması ve hızlı sonuçlanması nedeniyle çalışmada vurgulanan temel kopuş unsuru, 1994 iç savaşıdır. Mevcut iç savaş ise sürekliliğin devamıdır. 2014'te başlayan iç savaş bir yandan 1994'teki kopuş anında ortaya çıkan Yemenli aktörleri ve çatışma dinamiklerini bünyesinde barındırmaktayken, diğer yandan bir dizi deniz aşırı ve karasal gücün müdahalesiyle uluslararasılaşmış ve böylece Yemen tarihindeki süreklilik unsuru tekrarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Denizaşırı Güç, İç Savaş, Jeopolitik, Karasal Güç, Yemen.

* Doktor Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, akdevelioğlu@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9162-0162.

** Doçent Doktor, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, nyesilyurt@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6775-1640.

*** Doktor Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, gerdem@politics.ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9098-4909.

Yemeni Civil War through Historical Continuity and Ruptures

Atay Akdevelioğlu* & Nuri Yeşilyurt** & Gökhan Erdem***

Abstract

This study aims to analyze the Yemeni Civil War, which started in 2014, within the historical depth of the series of civil wars that have occurred since the country's independence. The study argues that the Yemeni Civil War contains both elements of continuity and rupture observed in modern Yemen history. The element of continuity emphasized in this framework is that due to the geopolitical importance of Yemen, it has always been the scene of a struggle for dominance between overseas powers, which have been trying to acquire a strategic base in the region since the 19th century, and neighboring territorial power. The main element of rupture emphasized in the study is the 1994 civil war, which ended quickly without the intervention of external powers. The current civil war is the continuation of continuity. While the civil war that started in 2014 included Yemeni actors and conflict dynamics that had initially emerged at the time of the rupture in 1994, on the other hand, it became international with the intervention of several overseas and territorial powers, thus repeating the element of continuity in Yemeni history.

Keywords: Yemen, Civil War, Geopolitics, Territorial Power, Overseas Power.

* Asst. Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Political Sciences, TR, Department of International Relations, akdevelioglu@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9162-0162.

** Assoc. Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Political Sciences, TR, Department of International Relations, nyesilyurt@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6775-1640.

*** Asst. Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Political Sciences, TR, Department of International Relations, gerdem@politics.ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9098-4909.

1. Giriş

2010 yılının sonunda Tunus'ta başlayıp, 2011'de neredeyse tüm Arap dünyasını saran isyan dalgaları Libya, Suriye ve Yemen'de devlet aygıtının büyük ölçüde çökmesine ve bugüne değin devam eden kronik toplumsal çatışmalara neden olmuştur.¹ Yemen'de Ali Abdullah Salih rejimi devrildikten yaklaşık iki yıl sonra, 2014'te Husilerin başkent Sanâ'yı ele geçirmesiyle patlak veren iç savaş, 2015'te bölge ülkelerinin de müdahalesiyle uluslararasılaşmış ve yıllar geçtikçe yaygınlaşan açlık, hastalık ve sivil kayıplar nedeniyle dünyanın en büyük insancıl krizlerinden birine dönüşmüştür.² Bir yandan savaşı başlıca Yemenli aktörlerin çeşitliliği ve ittifakların değişken yapısı diğer yandan savaşa müdahil olan bölgesel ve küresel aktörlerin farklı motivasyon ve stratejileri 2014'ten bugüne devam eden çatışmaların analitik bir çerçevede anlaşılmasını epey zorlaştırmaktadır. Günümüzdeki iç savaşın, (Kuzey) Yemen'in 1918'deki bağımsızlığından bugüne yaşadığı üçüncü iç savaş olması konuyu daha da ilginç ve karmaşık hale getirmektedir. Bu çerçevede, karşımıza çıkan en temel betimleyici soru kimin ne için savaştığı olmakla birlikte konuyu daha derinlikli ele almak için cevaplanması gereken esas soru, bugünkü iç savaşın Yemen'in modern tarihindeki iç savaşlar silsilesinde nereye oturduğu ve tarihteki hangi süreklilik ve kopuş unsurlarını bünyesinde barındırdığı olmalıdır.

Akademik literatürde Yemen İç Savaşı'nın iki ayrı biçimde anlamlandırıldığı görülmektedir. En yaygın görüş, İran-Suudi Arabistan arasındaki Soğuk Savaş'ın sıcak cephelerinden birinin de Yemen İç Savaşı olduğudur. Dış aktörlerin belirleyici olduğuna dair bu görüşü paylaşılanlar, İran ve Suudi Arabistan'ın yanında başta Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) olmak üzere diğer tüm dış aktörleri de ele almaktadırlar ama şüphesiz ki ana tema söz konusu iki devlettir. Bu görüş

¹ Heydemann, buna rağmen her üç ülkede de savaş öncesi ekonomik yönetim kalıplarının iç savaş sırasında devam ettiğini, bu durumun da çatışma sonrası yeniden yapılanmayı zorlaştırdığını iddia etmektedir. Steven Heydemann, "Economic Governance & State Reconstruction in the Arab Middle East," *Daedalus* 147, no. 1 (Kış, 2018): 51-54.

² Kali Robinson, "Yemen's Tragedy: War, Stalemate, and Suffering," *Council on Foreign Relations*, 21 Ekim 2022, <https://www.cfr.org/backgrounder/yemen-crisis>.

kendi içinde iç içe geçmiş iki unsuru barındırmaktadır. Yemen İç Savaşı'nın; İran ve Suudi Arabistan vekillerinin yer aldığı bir vekalet savaşı olduğu ile Ortadoğu'daki Şii-Sünni çatışmasının bir parçası olduğudur. İran-Suudi Arabistan arasındaki jeopolitik temelli çıkar çatışması ile Şii-Sünni gerilimini ayırmak kolay değildir, çünkü her iki devlet de mezhepsel kimliklerini dış politikada araçsallaştırmaktadırlar. Buna rağmen genel yaklaşım yukarıda değinildiği gibi, esas olanın iki devlet arasındaki siyasi gerilim olduğu ve mezhebin bu kamplaşmayı derinleştirdiğidir.³

Literatürdeki bir diğer görüş ise Yemen İç Savaşı'nın esas olarak yerel aktörlerin çıkar çatışmalarından kaynaklandığıdır. Özellikle Husilere odaklanan bu çalışmalarda Husilerin 20. yüzyılın sonundan itibaren merkezi hükümete karşı direniş tarihine odaklanılarak bu yerel aktörün İran'dan bağımsız ele alınması gerektiği savunulmaktadır. Uzlaştırılmayan çıkarların, Arap isyanları ortamında iç savaşa dönüşmesi biçiminde savaşı ele alan bu çalışmalar yine de dış aktörlerin savaşın seyrindeki rollerini gözden kaçırmamaktadır.⁴

Yemen İç Savaşı'nı uygun bir şekilde anlayabilmek ve açıklayabilmek için, onun (Kuzey) Yemen'in bağımsızlığından bugüne yaşanan iç savaşlar silsilesinin tarihsel derinliği içerisinde ele alınması elzemdir. Dolayısıyla, bu makale bugünkü iç savaşı Yemen'in modern tarihindeki süreklilik ve kopuş unsurları çerçevesinde incelemeye çalışacaktır. Yemen'in modern tarihine bu gözle bakıldığında; en fazla göze çarpan süreklilik unsuru, Kızıldeniz ile Umman Denizi'nin buluştuğu Bab-ül Mendeb Boğazı'na hakim konumu nedeniyle jeopolitik açıdan önemli bir ülke olan Yemen üzerinde kontrol sağlamak isteyen denizaşırı güç(ler)

³ İsmail Numan Telci, Mustafa Yetim ve Gökhan Ereli, *Yemen İç Savaşı: Bölgesel ve Küresel Aktörler, Yerel Unsurlar ve Çatışmanın Geleceği*, (Ankara: Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, 2020); Ramazan İzol ve Murat Cingöz, "İran-Saudi Arabia Rivalry and the Yemen Crisis," *Gazi Akademik Bakış Dergisi* 16, no. 31 (2022): 345-360; Göktürk Tüysüzoğlu, "Kızıldeniz'e Odaklanan Güç Mücadelesi: Sebepler ve Aktörler," *Ortadoğu Etütleri* 11, no. 2 (2019): 324-367.

⁴ Murat Tınas, "Yemen İç Savaşı'nda Husiler: Vekalet İlişkinin Karmaşık Yapısı," *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21, no. 1 (Haziran 2020): 117-136; Selim Öztürk, "Nedenleri ve Sonuçları Kapsamında Yemen Krizi," *Avrasya Etütleri* 25, no. 55 (2019): 83-98.

ile buna karşı anakara üzerinde hakimiyetini genişletmek isteyen (komşu) karasal güç arasında daimi bir mücadeledir. Bu noktada, jeopolitik kuramcılar arasında büyük güçler için küresel hegemonyaya giden yolda denizler üzerindeki hakimiyetin mi yoksa dünyanın “anakarası” Avrasya üzerindeki karasal hakimiyetin mi anahtar rolde olduğuna dair 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başı itibarıyla başlayan bir akademik tartışmanın varlığını hatırlatmakta fayda var.⁵ Bu makale, söz konusu tartışmalara dair bir iddia getirmemekle birlikte bu literatürdeki karasal – deniz(aşırı) güç dikotomisinden etkilenmekte ve jeopolitik açıdan önemli bir coğrafyada bulunan Yemen üzerinde modern çağda verilen uluslararası mücadeleyi de bu gözle okumaktadır. Ne var ki, karasal ve deniz aşırı güçlerin Yemen’de verdikleri mücadele ülkenin zorlu coğrafyası nedeniyle hiçbir tarafın tam hakimiyetiyle sonuçlanmamakta, kronik çatışmalara sebebiyet vermekte ve en nihayetinde yerel aktörlere belli bir siyasal özerklik kazandırmaktadır. Ülke tarihindeki en belirgin süreklilik unsuru bu olmakla birlikte, zaman zaman dış aktörlerin müdahalesinin çok sınırlı olduğu iç kaynaklı çatışmalar da meydana gelmiştir ki, bunları da kopuş unsurları olarak ele almak daha doğru olacaktır. Dolayısıyla bu makalenin temel varsayımı Yemen’in bugünkü iç savaşını daha iyi anlamak ve açıklamak için söz konusu süreklilik ve kopuş unsurlarını tarihsel bir derinlik içerisinde bir arada değerlendirmek gerektiği yönündedir.

Bu çalışmada nitel bir yöntem benimsenmiş olup, izleyen bölümler burada ortaya atılan analitik çerçeve kapsamında tarihsel bir anlatı üzerinden ilerleyecektir. Bu kapsamda ilk bölüm, modern çağda Yemen üzerinde verilen ilk uluslararası mücadelenin İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında 19. yüzyılın ortasında başlayıp I. Dünya Savaşı’nda doruğa ulaştığını göstermeye çalışmaktadır. İkinci bölüm, (Kuzey) Yemen’in bağımsızlığından sonra yaşanan ilk iç savaş niteliğindeki Kuzey Yemen İç Savaşı’nı, denizaşırı güç statüsündeki Mısır ile karasal güç statüsündeki Suudi Arabistan arasındaki bir hakimiyet mücadelesi

⁵ Alfred Mahan ile Halford Mackinder’in tezlerinin bir arada ele alındığı aydınlatıcı bir makale için bakınız: Paul M. Kennedy, “Mahan versus Mackinder.” *Militärgeschichtliche Zeitschrift* 16, no. 2 (2016): 39-66.

olarak ele almaktadır. Üçüncü bölüm, Kuzey ve Güney Yemen arasında 1990'daki birleşmeden dört yıl sonra patlak veren ve çok kısa sürede sonuçlanan iç savaşı yerel amillerin başrolde olduğu bir kopuş anı olarak nitelendirmektedir. Bununla birlikte, bugünkü iç savaşın başlıca yerli aktörlerini ve çatışma eksenlerini husule getirmesi açısından bu kopuş anına özel bir önem atfetmektedir. Son bölüm, 2014'te başlayan iç savaşın bir yandan 1994'ten miras kalan kopuş unsurlarını diğer yandan 19. yüzyıldan beri devam eden süreklilik unsurlarını bünyesinde bir arada barındıran özel bir vaka olarak ele almakta ve bu kapsamda savaşın gelişimiyle iç ve dış aktörlerinin ayrıntılı bir şekilde incelemektedir. Sonuç bölümü, çalışmanın başlıca bulgularını bir karşılaştırmalı tablo yardımıyla açıklamaktadır. Makalede kullanılan veriler çoğunlukla akademik yayınlar ve düşünce kuruluşu raporları gibi güvenilir ikincil kaynaklara dayanmakta olup yer yer haberler ve devlet arşivleri gibi birincil kaynaklara da başvurulmuştur.

2. 19. Yüzyıldan I. Dünya Savaşı'na Yemen Üzerinde Osmanlı-İngiltere Mücadelesi⁶

Modern çağda Yemen üzerindeki ilk stratejik mücadele Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında yaşanmıştır. İngiltere, Hindistan sömürmesine giden deniz yolları üzerinde stratejik bir liman kenti konumundaki Aden'i 1839'da ele geçirirken Osmanlı da buna tepki olarak bölgenin geri kalanı üzerindeki hakimiyetini "ikinci kez"⁷ sağlamaya girişmiştir. Aden'in kuzeyinde kalan bölgelerin (günümüzde Suudi Arabistan'a bağlı Asir bölgesini de kapsayacak şekilde) Yemen Vilayeti adıyla doğrudan İstanbul'a bağlanması süreci 1872'de tamamlanmıştır. Böylece,

⁶ I. Dünya Savaşı sırasındaki gelişmelere ilişkin bilgiler, ikinci yazarın yayınlanmamış yüksek lisans tezinden Türkçe'ye çevrilerek ve kısaltılarak alınmıştır: Nuri Yeşilyurt, "Collapse of Empire: Ottoman Turks and the Arabs in the First World War" (MPhil diss., University of Cambridge, 2005), 54-56.

⁷ Osmanlı'nın Yemen üzerindeki ilk hakimiyeti Hint Deniz Seferleri kapsamında, bölgede yükselen Portekiz nüfuzuna karşı mücadelede stratejik bir üs elde etmek amacıyla 16. yüzyılda gerçekleşmiş ve 17. yüzyılın sonuna kadar sürmüştür. Salih Özbaran, and Don Manuel de Lyra, "The Ottoman Turks and the Portuguese in the Persian Gulf, 1534-1581," *Journal of Asian History* 6, no. 1 (1972): 45-87; İdris Bostan, "Yemen: Osmanlı Dönemi," *İslam Ansiklopedisi Cilt* 43, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2013), 406-412.

Yemen'in kuzeyi ile güneyi arasındaki ayrım, kalıcı biçimde ortaya çıkmıştır. Yemen'e dair bu çalışmada ele alınan olaylar ve dış aktörlerin müdahaleleri çoğunlukla Yemen'in kuzeyinde yaşanmıştır.

20. yüzyılın başında yerel liderler İmam Yahya ve Seyid İdrisî'nin, sırasıyla Sanâ ve Asir'de çıkardıkları isyanlar Yemen üzerindeki Osmanlı hakimiyetini yeniden tehlikeye atmıştır.⁸ 1911'de Yemen üzerinde yeniden Osmanlı yönetimi tesis edilmiş ve bu kapsamda İmam Yahya, Sanâ'yı da kapsayan ve Zeydilerin⁹ yoğun yaşadığı iç bölgelerde özerklik koşuluyla Osmanlı'yla anlaşmaya varmıştır (Da'an Anlaşması).¹⁰ Bu olaylardan anlaşıldığı üzere, 19. yüzyılın ortalarında başlayıp 20. yüzyılın başına kadar uzanan mücadele döneminde Osmanlı Devleti, Arap Yarımadası'ndaki hakimiyetini pekiştirmeye çabalayan karasal güç konumundayken, İngiltere emperyalist politikalar çerçevesinde bu bölgede stratejik bir üs edinmeye çalışan denizasıırı güç konumundaydı. Bu iki devletin Yemen üzerindeki stratejik mücadelesi I. Dünya Savaşı sırasında doruğa ulaşmıştır. Hindistan'daki İngiliz sömürge yönetimiyle İdrisî arasında Nisan 1916'da bir anlaşma imzalanmıştır.¹¹ Mekke Emiri Şerif Hüseyin, yine İngilizlerin yardımı ve teşvikiyle Haziran 1916'da Osmanlı'ya karşı isyan bayrağı açtığıında İdrisî de isyana iştirak etmiştir.¹² Diğer yandan, Osmanlılar Seyyid

⁸ Murat Öntuğ ve Leyla Aksu Kılıç, "Osmanlı'nın Güney Siyasetinde Yemen'de Hakimiyet Mücadelesi ve Osmanlı Valileri (1850-1876)," *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 68, (2021): 402-412; Bostan, "Yemen: Osmanlı Dönemi," 410. İdrisî'nin Asir'de başlattığı isyan denizasıırı bir güç olan İtalya tarafından destekleniyordu. Mahmud Nedim, *Arabistan'da Bir Ömür* (İstanbul: İSİS, 2001), 123-124.

⁹ İmamiye Şiası'nın (Caferiler'in) dördüncü imamı Ali bin Hüseyin Zeynelabidin'in oğlu Zeyd'e ve ardından da Zeyd'in oğlu Yahya'ya uyararak, onların imametine inan Şiilere Zeydi denilir. Zeyd'in başarısız isyanının ardından Yemen'e göç etmişlerdir. Zeydilik, Şii alt-mezhepleri arasında Sünniliğe en yakın olanıdır. Ethem Ruhi Fırlalı, *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri* (Ankara: Selçuk Yayınları, 1996), 124-129.

¹⁰ Bostan, "Yemen: Osmanlı Dönemi," 411.

¹¹ George Antonius, *The Arab Awakening: The Story of the Arab National Movement* (Beyrut: Khayats, 1938): 161-162; *PRO, FO 141/461-3, from Chief Egyptforce in Cairo to Chief London*, 15 Haziran, 1916.

¹² Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi, Cilt 3, Kısım 3*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1991), 205. Kunzufa Ekim 1916'da Hali bölgesindeki Arapların yardımıyla yeniden Osmanlı'nın eline geçecektir. *PRO, FO 141/462-1, from the Residency in Aden to HC in Cairo*, 6 Ekim 1916.

İdrisî'ye karşı İmam Yahya'yı destekliyorlardı. Yahya, İngiltere ve Şerif Hüseyin'den kendisine gelen tüm anlaşma tekliflerini reddetmiş ve Osmanlı'ya sadık kalmıştır.¹³ Haziran 1916'da Hicaz İsyanı patlak verdikten sonra da Yahya Yemen'deki Osmanlı güçlerini İdrisî'ye karşı desteklemeye devam etmiştir.¹⁴

Osmanlı Devleti, kendi egemenliğindeki bölgeyi 1918 yılında terk ettiğinde, boşalttığı topraklar üzerinde kısa sürede kontrolü İmam Yahya liderliğindeki kuzeyli Zeydi aşiretler ele geçirmiş ve böylece Zeydi İmamlar hanedanlığı altında (daha sonra Yemen Mütevekkilî Krallığı adıyla anılacak olan) bağımsız bir devlet kurulmuştur.¹⁵ Başka bir deyişle, karasal ve deniz aşırı güçlerin Yemen üzerinde modern çağda giriştikleri ilk mücadele ülkenin kuzeyindeki zorlu coğrafyada bağımsız bir yönetimin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. İktidarı boyunca İmam Yahya, 1922'de Asir'i tamamen ele geçirmiş olan kuzey komşusu Suudi Arabistan ve Aden'i elinde tutmaya devam eden güney komşusu İngiltere ile sınır sorunlarından kaynaklanan gerilimler yaşamıştır. 1934 yılında Suudi Arabistan'la (İmam Yahya'nın yenilgisiyle sonuçlanan) bir sıcak çatışma da yaşanmıştır. Bu olaylardan anlaşılacağı üzere, Osmanlı Devleti'nin yıkılışıyla birlikte Yemen üzerinde hakimiyet kurmaya çalışan karasal devlet statüsü Arap Yarımadası'nın çoğuna egemen olan Suudi Arabistan'a geçmiştir. 1934 yenilgisi sonrasında iki devlet arasında İngiltere'nin arabuluculuğuyla akdedilen Taif Antlaşması sayesinde sınır tespit edilmiş ve Asir üzerindeki Suud egemenliği Yemen tarafından tanınmıştır.¹⁶ Böylece Riyad ile ilişkilerini normalleştiren İmam Yahya, dikkatini ülke içine yöneltmiş ve kendi iktidarına

¹³ PRO, FO 141/461-2, from the Sherif of Mecca to HE Minister, 1 Haziran 1916; PRO, FO 686/25, Note by Cromwell in Jidda, 28 Kasım 1917; Metin Ayıışı, "Osmanlı'nın Son Vilayeti Yemen," XIII. Türk Tarih Kongresi, 04-08 Ekim 1999, Cilt 3, Kısım 3 içinde, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2002), 2006, 2017; Tanin, 19 Şubat 1917, 1.

¹⁴ Mehmet Arif Seyhun, "Yemen Savaş Anıları (5 Mayıs 1914 – 5 Mart 1919)," *Askerî Tarih Bülteni* 22, no. 42 (1997): 3; Bayur, *Türk İnkılabı*, 205.

¹⁵ "Yahya," *Britannica Academic*, Son erişim: 2 Kasım 2018,

<https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Ya%E1%B8%A5%C4%81/77716>.

Bu aşiretler, günümüzdeki Husilerin de dayandığı aşiretlerdir.

¹⁶ Yusuf Halaçoğlu, "Asir," *İslam Ansiklopedisi Cilt 3* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991), 483.

başkaldıran aşiretleri denetim altına almayı başarmıştır.¹⁷

3. “Arap Soğuk Savaşı” Çerçevesinde Yemen’de Suudi Arabistan-Mısır Mücadelesi

1948 yılında İmam Yahya’nın ölümü üzerine liderliği oğlu İmam Ahmed devralmıştır. Babası gibi muhafazakar bir lider olan İmam Ahmed, Yemen’de Batı tipi modern bir toplumun ortaya çıkmasına karşı çıkmaktaydı.¹⁸ İmam Ahmed’in 1962 yılındaki ölümünün ardından, tahta oğlu İmam Muhammed el-Bedr geçmiştir. Bu taç değişikliğini fırsat bilen Abdullah el-Sallal önderliğindeki Arap milliyetçisi subaylar 26 Eylül 1962’de bir darbe yaparak İmam Muhammed’i devirdiler. Darbe başarılı olsa ve milliyetçi subaylar (Kuzey) Yemen Arap Cumhuriyeti’nin kurulduğunu ilan etseler de Muhammed ülkenin kuzeyindeki dağlara kaçıp oradaki Zeydi aşiretlerin desteğini almayı başaramamıştır. Ülkenin kentli (çoğunlukla Sünni) nüfusunu oluşturan ve düzlüklerde yaşayan kesimlerin cumhuriyetçilerin yanında yer almasıyla tarihe Kuzey Yemen İç Savaşı olarak geçen dönem başlamıştır.¹⁹

Kuzey Yemen İç Savaşı, iç aktörlerin ideoloji ve kimlikleri çerçevesinde cumhuriyetçi-monarşist veya radikal-muhafazakar mücadelesi şeklinde okunabilse de onu Arap dünyasında 1960’larda belirginleşen “Arap Soğuk Savaşı’nın”²⁰ bir cephesi olarak görmek daha doğru olacaktır. Bilindiği üzere, 1952’deki Hür Subaylar Devrimi sonrasında Cemal Abdülnasır liderliğindeki Mısır, daha sonra saflara Suriye, Cezayir, Irak gibi ülkelerin de katılımıyla büyüyecek olan radikal cephenin kurucu lideri konumundaydı. Buna mukabil Suudi Arabistan, Ürdün gibi geleneksel monarşiler ise Arap coğrafyasında hızla yayılan milliyetçi, seküler, sosyalist ve cumhuriyetçi fikirleri kendi rejimleri açısından büyük bir tehdit olarak görerek muhafazakar devletler bloğunu

¹⁷ “Yahya,” *Britannica Academic*.

¹⁸ Daniel Byman, “Yemen's Disastrous War,” *Survival* 60, no. 5 (2018): 142.

¹⁹“Yemen: History, Two Yemeni States,” *Britannica Academic*, Son erişim: 2 Kasım 2018, <https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Yemen/110511#214513.toc>; Asher Orkaby, *Beyond the Arab Cold War: The International History of Yemen Civil War 1962-68* (New York: Oxford University Press, 2017), 7-11.

²⁰ Malcolm Kerr, *The Arab Cold War: 1958-1967* (New York: Oxford University Press, 1967), 2.

oluşturmuşlardı. İşte Kuzey Yemen İç Savaşı da bu büyük saflaşmanın bir yansıması olmuştur. Bu kapsamda Mısır ve Suudi Arabistan, temsil ettikleri fikirlerle ve destekledikleri güçlerle Yemen’de bir vekalet savaşı yürütmüşlerdir. Böylece, I. Dünya Savaşı ve öncesinde karasal gücü temsil eden Osmanlı’nın yerini Suudi Arabistan alırken denizaşırı gücü temsil eden İngiltere’nin yerini de Mısır almış ve aktörler değişse de çalışmanın temel varsayımında belirtilen süreklilik devam etmiştir. Ayrıca, bu dönemde Mısır’ı SSCB ve Suudi Arabistan’ı da ABD desteklediğinden Yemen’deki süreklilik Soğuk Savaş’ın küresel yapısına da uyum sağlamıştır.

Darbeden kısa bir süre sonra cumhuriyetçilere sadece politik değil, ekonomik ve doğrudan askeri destek de vermeye başlayan Mısır, Nasırcı ideolojik retoriği çerçevesinde Mısır önderliğinde bir Arap birliği oluşturmak istemekteydi.²¹ Bu bağlamda 1958’de Suriye ile gerçekleştirilen Birleşik Arap Cumhuriyeti deneyimi 1961’de başarısızlıkla sonuçlanmış bu da Mısır Cumhurbaşkanı Nasır’ın prestijine büyük bir darbe vurmuştu. Yemen’de Mısır’ın katkısıyla cumhuriyetçi bir rejimin kurulması bu moral bozukluğunu ortadan kaldırabilir ve Mısır’a yeni bir stratejik alan açılabilirdi. Zira, Bab-ül Mendeb Boğazı’na hakim jeopolitik konumu Yemen’de Mısır’a müttefik bir rejim olmasını önemli kılmaktaydı.²² Suudi Arabistan ise 1960’ların başından itibaren Irak’ın 1958’deki devrim sonrasında bıraktığı muhafazakar Arap devletlerinin liderliği rolünü üstlenmeye başlamıştı. Bu bağlamda Nasırcı ya da Baasçı bir revizyonizme karşı Yemen monarşisini desteklemeyi bu rolün doğal bir sonucu olarak görmüştür. Doğal olarak, güneybatı komşusu olan ve jeopolitik öneme sahip bu ülkenin Mısır etkisine girmesini sakıncalı bulmuştur.²³

İmam Muhammed’in Suudi Arabistan’ın desteğiyle kabilelerden bir milis ordusu oluşturarak harekete geçmesi üzerine, Nasır’ın sayıları

²¹ P. J. Vatikiotis, *Nasser and His Generation* (Londra: Croom Helm, 1978), 225-234.

²² Adeed Dawisha, “Intervention in the Yemen: An Analysis of Egyptian Perceptions and Policies,” *The Middle East Journal* 29, no. 1 (Kış, 1973): 48-50; Kerr, *The Arab Cold War*, 142.

²³ Robert R. Sullivan, “Saudi Arabia in International Politics,” *The Review of Politics* 32, no: 4 (Ekim 1970): 436-439.

1965'te 70.000'i aşacak büyük bir askeri gücü Yemen'e göndermesiyle savaşın ilk dönemi başlamıştır.²⁴ Mısır ordusu başlangıçta önemli başarılar kazanmıştır. Ocak 1963'te başlatılan büyük bir saldırıyla monarşistlerin elindeki toprakların büyük bir kısmı kontrol altına alınmıştır. Cumhuriyetçi rejim Aralık 1962'de ABD tarafından tanınmış ve BM Genel Kurulu'nda Yemen'i cumhuriyetçilerin temsil etmesi kabul edilmiştir. Monarşist kuvvetler 1963 yazı ve 1964 ilkbaharı arasında kaybettikleri toprakların çok büyük bir kısmını geri kazanmışlardır. İsrail'le yeniden gerilmeye başlayan ilişkilerin de etkisiyle Nasır uzlaşmacı bir politika belirlemek zorunda kalmıştır. Bu uzlaşma hamlesi, Eylül 1964'teki İskenderiye Zirvesi'nde Mısır ve Suudi Arabistan'ın çözüm için anlaşmasıyla sonuçlanmıştır.²⁵

Eylül 1964'ten itibaren savaşın ikinci aşaması başlamıştır. Bu aşamada Nasır'ın temel hedefi cumhuriyetçi rejimi diplomatik yollarla kabul ettirmektir. 22 Ağustos 1965'te Mısır ve Suudi Arabistan Cidde'de ateşkes konusunda anlaşsalar da 1965 sonlarından itibaren ortaya çıkan gelişmeler durumu tamamen değiştirmiş ve savaşın diplomatik çözüm çabalarıyla geçen ikinci safhasını sona erdirmiştir.²⁶ Savaşın üçüncü aşamasını başlatan bir gelişme olarak Nasır'ın Yemen'de yeniden çatışmayı tırmandıran bir politika izlemesinin birkaç nedeni vardı. Öncelikle, Suudi Arabistan'ın yeni kralı Faysal'ın, bir "İslam Konferansı" toplanması önerisinde bulunması ve bölgedeki "zararlı" ideolojilere karşı iş birliği çağrısı yapması Kahire'yi rahatsız etmişti.²⁷ Bunun yanı sıra, 22 Şubat 1966'da İngiltere'nin Yemen'den tamamen çekilme kararı alması İngiliz egemenliğine karşı savaşan Güney Yemenli güçleri bir süredir desteklemekte olan Nasır'ın çekilme kararından vazgeçmesinde hayli etkili olmuştu.²⁸

²⁴ Adeed Dawisha, *Egypt in the Arab World: The Elements of Foreign Policy* (Londra: The Macmillan Press, 1976), 38-39. SSCB'nin sağladığı silah ve mühimmatla hem Mısır hem Cumhuriyetçi Yemen birlikleri teçhiz edilmiştir. Jesse Ferris, *Nasser's Gamble: How Intervention in Yemen Caused the Six Day War and the Decline of Egyptian Power* (Princeton: Princeton University Press, 2013), 94-101.

²⁵ Dawisha, "Intervention in the Yemen," 51-54.

²⁶ A.g.e., 54-57.

²⁷ Kerr, *The Arab Cold War*, 145-146.

²⁸ Dawisha, "Intervention in the Yemen," 59-60.

Yemen’de durum bu iken, 1967’de patlak veren Altı Gün Savaşı, Mısır’ın ağır bir darbe almasına yol açmıştı. Savaşta silah ve teçhizatının çok büyük bir kısmını kaybeden Mısır için Yemen’den çekilmek mutlak bir zorunluk halini almıştır. Savaşın hemen ardından toplanan Hartum Konferansı’nda Suudi Arabistan ve Mısır, Yemen’deki iç savaşa müdahaleyi kesin olarak bırakma kararı almışlardır. Kasım 1967’de Abdurrahman Ali İryani’nin öncülük ettiği ılımlı figürlerden oluşan sivil bir cumhuriyetçi yönetim iktidarı ele geçirmiştir.²⁹ Tam bu sırada, İngiltere’nin de Güney Yemen’den çekilmesiyle sosyalist Güney Yemen Halk Cumhuriyeti (Güney Yemen) kurulmuştur.³⁰

23-26 Mart 1969’da Cidde’de yapılan görüşmeler sonucunda, Yemen Arap Cumhuriyeti adı altında tanınacak devlette İryani önderliğinde oluşturulan Cumhuriyet Konseyi’nde hem monarşistlerin hem de cumhuriyetçilerin olması fakat kral ailesinden kimsenin olmaması kararlaştırılmıştır. Kısa sürede Suudi Arabistan tarafından da tanınan yeni rejim muhafazakar Arap rejimleriyle arasını düzeltmiştir.³¹ Böylece modern çağda stratejik Yemen toprakları üzerinde karasal ve deniz aşırı güçlerin gerçekleştirdiği ikinci hakimiyet mücadelesi iki tarafı da tam olarak tatmin etmeyen ve fakat Yemen’in uluslararası politikadaki özerliğini artıran bir orta yol çözümle sonuçlanmıştır.

4. Kopuş: Salih Rejiminin Ortaya Çıkışı, Güney’le Birleşme ve 1994 İç Savaşı

İryani önderliğindeki Cumhuriyet Konseyi’nin iktidarı 1974’e kadar sürmüş, bundan sonra ülke; suikast, isyan ve darbelerin peşi sıra yaşandığı bir istikrarsızlık dönemine girmiştir. Bu dönemi sona erdiren gelişme Taiz şehrinin askeri valisi Ali Abdullah Salih’in 1978’de iktidara

²⁹ Manfred W. Wenner, Tareq Ismael, and Jacqueline Ismael, “The Republic of Yemen,” in *Middle East and North Africa*, editörler: Tareq Ismael, and Jacqueline Ismael, (Gainesville: Florida University Press, 1991), 428.

³⁰ Güney Yemen’de iktidar iki yıl içinde Ulusal Kurtuluş Cephesi içindeki Marksist grupların kontrolüne geçti. Moskova ile hemen yakın ilişkiler kuran yeni yönetimin 30 Kasım 1970’te Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti’nin kuruluşunu ilanıya Arap dünyasının ilk ve tek komünist rejimi ortaya çıkmış oldu. Bu süreç için bkz. Robert Stookey, *South Yemen: A Marxist Republic in Arabia* (Londra: Croom Helm, 1982), 59-64.

³¹ Orkaby, *Beyond the Arab Cold War*, 198-200.

gelmesiydi. Zeydi olmasına rağmen güçlü bir aşirete mensup olmayan Salih, askeri bir yönetim altında iç ve dış güçler arasında mükemmel bir denge siyaseti güderek ülkede görece bir istikrar ve kalkınma dönemi yaşanmasını sağlamıştır. Bunda 1970'lerin ortasından itibaren artmaya başlayan Körfez menşeli ücret transferleri ve 1980'lerin sonundan itibaren başlayan petrol ihracatı da etkili olmuştur.³²

Bu sırada, Kuzey ve Güney Yemen arasındaki ilişkiler sıkıntılıydı. İki ülke arasında başarısız birleşme girişimleri olmuşsa da sık sık sınır çatışmaları ve karşılıklı kışkırtma faaliyetleri yaşanmaktaydı. Bu olumsuz geçmişe rağmen, SSCB'nin 1980'lerin sonunda Güney Yemen'e verdiği desteği³³ sona erdirmesi Aden'i zor durumda bırakmıştır. Tam bu dönemde, iki Yemen arasındaki sınır bölgesinde yeni bulunan doğalgaz ve petrol yataklarının işletilmesinin tek taraflı yapılamayacağı anlaşılmıştır. Güney Yemen, 1990 yılında kuzeydeki komşusu ile barışçıl birleşme kararı almıştır. Böylece, başkenti Sanâ ve devlet başkanı Salih olan birleşik Yemen, "Yemen Cumhuriyeti" adıyla 22 Mayıs 1990 günü resmen kurulmuştur. 1990'daki birleşme sonrası geçiş sürecinde Yemen'de iktidar, Salih'in Genel Halk Kongresi (GHK) partisiyle, eski Güney Yemen Başkanı Ali Salim el Beydi'nin Yemen Sosyalist Partisi (YSP) arasında bölüşülmüş olsa da Güneyliler çok geçmeden yeni sistemde marjinalize olduklarını düşünmeye başlamışlardılar. Kuzey ve Güney ordularının birleşmemiş olması, GHK'nin galip çıktığı 1993 seçimleri sırasında saflarını iyice sıkılaştıran taraflar arasında kutuplaşmanın artması ve ağırlaşan ekonomik koşullar, YSP liderliğini isyana iten başlıca sebeplerdi. Ürdün'ün arabuluculuğuyla taraflar arasında federatif bir çözümü amaçlayan diplomatik çabalar da sonuçsuz kalınca Mayıs-Temmuz 1994 arasında iç savaş yaşanmıştır.³⁴

³² Wenner, "The Republic of Yemen," 433-435.

³³ SSCB 1968-1989 arasında Güney Yemen'e düzenli biçimde silah tedarik etmiştir. Melih Yıldız, "Rusya'nın Ortadoğu'ya Dönüşününün Askeri Boyutu", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 9, no. 1 (2022): 90.

³⁴ Omar Ahmed, "Remembering the 1994 Yemeni Civil War," *Middle East Monitor*, 4 Mayıs 2022, <https://www.middleeastmonitor.com/20220504-remembering-the-1994-yemeni-civil-war/>; Robert D. Burrows, "Republic of Yemen," in *Middle East and North Africa*, eds. Mark Gasiorowski, David E. Long, and Bernard Reich (Boulder: Westview Press,

Yemen tarihindeki diğer savaşlardan farklı olarak 1994 iç savaşı uluslararası aktörlerin fazla ilgisini çekmemiş ve vekalet savaşına dönüşmemiştir. Şüphesiz bunun ilk sebebi, Soğuk Savaş'ın sona ermiş olması nedeniyle uluslararası sistemde yaşanan rahatlamaydı. Ama daha da önemlisi, ABD öncülüğündeki uluslararası toplumun 1991'den sonra odaklandığı ana meselenin Ortadoğu Barış Süreci olması ve Yemen'in bu sorunla doğrudan ilgisiz bir konumda bulunmasıydı. YSP güçleri hesaplarını kendilerine gelecek uluslararası destek üzerine yapmışlarsa da bu gerçekleşmemiştir. Salih'in Körfez Savaşı sırasındaki Irak yanlısı politikasından tehdit algılayan Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri YSP'nin isyanına diplomatik olarak destek vermiş olsalar da Güney Yemen'i tanıyacak ve askeri müdahalede bulunacak kadar ileri gitmemişlerdir. Suudi Arabistan'ın Güney'e böylesine zayıf destek vermesinin başlıca nedeni, Batılı ülkelerin birlikten yana diplomatik bir tavır almalarıdır.³⁵ Böylece Salih güçleri Güney'in isyanını iki ayda bastırmayı başarmıştır.

1994 İç Savaşı, Yemen'in günümüzde yaşadığı son iç savaşta başrolü oynayan pek çok aktörün ortaya çıkmasını sağlayan kritik bir siyasal kriz niteliği taşıyordu. Bu aktörler sırasıyla; Güneyli ayrılıkçılar, İslah Partisi, İslamcı aşırılıkçılar ve Husi hareketiydi. İç savaş sonrası el-Beydi sürgüne gönderilmiş ve YSP'nin Yemen siyasetindeki etkisi 2000'lere kadar ciddi anlamda azalmışsa da Güneyli ayrılıkçılar 2007'de sürgündeki el-Beydi öncülüğünde Güney Hareketi'ni (Hirak) kurarak ülke siyasetinde yeniden boy göstermeye başlamışlardır.³⁶

İç savaş sırasında Güney Yemenli YSP ile koalisyonunu bozan Salih rejimi onun yerine Müslüman Kardeşler'in Yemen'deki kolu olarak bilinen İslah Partisi ile ittifakını pekiştirmek zorunda kalmıştır. 1990'daki birleşme sonrasında YSP karşıtı aşiret şeyhleri ve İslamcılarının desteğiyle kurulan İslah, 1994 iç savaşı sırasında Salih'in yanında yer almış ve savaş sonrasında iktidarda YSP'nin bıraktığı siyasi boşluğu

2013), 201.

³⁵ David Warburton, "The Conventional War in Yemen," *The Arab Studies Journal* 3, no.1 (Bahar, 1995): 20-21, 35-36.

³⁶ "Yemen: Al-Hirak Al-Janoubi (Southern Movement)," UNHCR, 28 Haziran 2013, <https://www.refworld.org/docid/52eba6534.html>.

doldurmuştur. Yemen'in en etkili aşiret konfederasyonu olan Haşid'in Şeyhi olan ve 1993'ten itibaren Meclis Başkanlığı yapan Abdullah el-Ahmar'ın liderlik ettiği İslah, böylece Salih'in partisi GHK'nin ardından Yemen'in en güçlü ikinci partisi haline gelmiştir.³⁷

Salih'in iç savaş sırasındaki bir diğer müttefiki İslamcı aşırılıkçılardı. 1980'lerin sonunda Afganistan savaşından dönen Yemenli aşırılıkçıların oluşturduğu el-Kaide bağlantılı silahlı gruplar, birleşme sonrasında Güney Yemenli ve ABD'li çeşitli hedeflere yönelik terör saldırılarına girişmiş olsalar da 1994 iç savaşında Güney'e karşı merkezi yönetimin cephelerinde savaşmış olmaları, Salih'i onlara karşı borçlu ve zayıf hale getirmiştir. Bu ortamdan cesaret alan silahlı gruplar 1990'ların ikinci yarısında özellikle ülkenin güneyindeki etkinliklerini artırmakta ve merkezi yönetimle çatışmaktaydılar. El-Kaide unsurlarının 2000'de Aden limanındaki USS Cole savaş gemisine yaptıkları saldırı uluslararası ortamda tüm dikkatleri Yemen'deki aşırılıkçı gruplar üzerine çekmiştir.³⁸ Salih, 11 Eylül 2001 saldırısı sonrasında ABD'nin ilan ettiği teröristlere karşı küresel savaş cephesine katılarak Vaşington'dan sağladığı desteği güçlendirmeye çalışmıştır. Bu açıdan bakıldığında, el-Kaide'yle mücadele Salih için araçsal bir nitelik göstermiş, öte yandan ABD'nin Yemen'deki siyasi etkisini artırmasına da katkı sağlamıştır.³⁹ El-Kaide militanları 2000'li yıllarda Yemen'de eylemlerini sürdürüp Yemen ve ABD silahlı kuvvetleriyle çarpışmaya devam ederken, 2009 yılında Arap Yarımadası El-Kaidesi (AYEK) adı altında yeniden örgütlenerek Yemen'in en önemli silahlı İslamcı örgütü haline gelmiştir.⁴⁰

1990'dan itibaren Sünni İslamcılığın Yemen'de artan etkisi Yemen'in kuzeyindeki bazı Zeydi aşiret ve liderlerde rahatsızlık yaratmıştır. El-Hak Partisi adıyla örgütlenen bu kesimler hem İslah Partisi'ne hem de İslamcı aşırılıkçılara karşı mücadele halindeydiler. El-Hak aktivistlerinden Şeyh Hüseyin Bedreddin el-Husi, 1997'den itibaren İnançlı Gençlik adlı sivil toplum örgütlenmesini başlatarak bugün ki Husi

³⁷ Burrowes, "Republic of Yemen," 201-202; "Yemen: History," *Britannica Academic*.

³⁸ Byman, "Yemen's Disastrous War," 144-145; Burrowes, "Republic of Yemen," 215.

³⁹ "Yemen: History," *Britannica Academic*.

⁴⁰ Byman, "Yemen's Disastrous War," 144.

hareketinin temellerini atmıştır.⁴¹ Husiler, Zeydi bölgelerinin iktisaden görece az gelişmişliğini ve maruz kaldığı siyasi ayrımcılığı sona erdirmek amacıyla Salih rejimine karşı mücadeleye başlamıştır.⁴² Zeydilik Husilerin temel ortak paydası olmakla birlikte ülkedeki tüm Zeydiler Husi hareketinin içinde yer almamıştır. Unutulmamalıdır ki, Husilere karşı yıllarca savaşıyan Devlet Başkanı Salih’de bir Zeydi’ydi.⁴³ Husilerin asıl güçlü oldukları Sâda merkezli bölgede rejim ile yaşadıkları gerilim Salih’in 2000’den itibaren ABD’yle kurduğu ittifakla beraber artmış, hareketin kurucu lideri el-Husi’nin 2004 yılında rejim tarafından öldürülmesinden sonra da sıcak çatışmaya dönüşmüştür. Bu çatışmalar aralıklarla 2010 yılına kadar devam ederken Husiler bu süre içinde gerek ordudan ele geçirdikleri gerekse karaborsadan satın aldıkları silahlarla giderek daha teçhizatlı hale gelmişlerdi.⁴⁴

Gerek karasal gerekse denizaşırı güçlerin ilgisizliği ve savaşın kısa sürede sonuçlanması göz önünde bulundurulduğunda 1994’teki iç savaşın Yemen tarihinde bir süreklilikten ziyade kopuşu teşkil ettiği rahatlıkla anlaşılmaktadır. Öyle ki, 1994 krizinin modern Yemen tarihindeki gerçek anlamda tek iç savaş olduğu söylenebilir. Bunun gerçekleşmesinde, I. Körfez Savaşı’ndaki yanlış taraf seçimine rağmen Salih’in yüzünü hızla ABD’ye dönmesi önemli rol oynamıştır. El-Kaide aracını kullanarak ABD’nin desteğini sağlayan Salih 1994’te bir dış müdahale olmadan kısa sürede Güney’in kalkışmasını bastırabilmiştir. Dolayısıyla, bu çalışmanın ana varsayımını oluşturan sürekliliğe istisna oluşturan ve 1994 kopuşu da bir bakıma, denizaşırı güç olan ABD’nin karasal güç olan Suudi Arabistan’ı kontrol edebilmesi sayesinde yaşanmıştır.

5. Arap İsyanları ve Yemen Üzerinde Suudi Arabistan-

⁴¹Adam Zeidan, “Houthi movement,” *Britannica*, March 11, 2023, <https://www.britannica.com/topic/Houthi-movement>. Grubun adı resmen Ensarullah olsa da kurucu liderlerinin adından dolayı, Husiler olarak bilinirler.

⁴²Thomas Juneau, “Iran’s Policy towards the Houthis in Yemen: A limited return on a modest investment,” *International Affairs* 92, no. 3 (2016): 651-652.

⁴³“Ali Abdullah Saleh,” *Global Security*, Son erişim: 1 Kasım 2018, <https://www.globalsecurity.org/military/world/yemen/saleh.htm>.

⁴⁴Juneau, “Iran’s Policy towards the Houthis in Yemen,” 651-652.

İran-BAE Mücadelesi

5.1.Salih Rejiminin Çöküşü ve İkinci İç Savaşa Giden Süreç

Aralık 2010'da Tunus'ta başlayıp Libya, Mısır ve Suriye'yi saran Arap İsyancıları Yemen'i de etkilemiş ve Ocak 2011'de çıkan ayaklanmalar sonucu Salih yönetimi tam bir yıl sonra Şubat 2012'de devrilmiştir. Ayaklanma sürecinde en fazla öne çıkan siyasi aktörlerden bir tanesi Ortak Buluşma Partileri'ydi (OBP). Salih'in teröre karşı savaş politikası çerçevesinde ABD'yle kurduğu ittifak ve iç politikada artan otoriterliğine karşı İslah, YSP, el-Hak ve diğer üç küçük partinin 2002'de bir araya gelmesiyle oluşan bu muhalif platform; öğrenciler ve alt sınıfların düzenlediği Salih karşıtı gösterilere görece geç katılmış olsa da, geçiş sürecinin müzakerelerinde merkezi bir rol oynamıştır.⁴⁵ OBP'nin dışında Husiler, Hirak ve Haşit aşiret konfederasyonunun da protestolara destek vermesiyle eli iyice zayıflayan Salih, AYEK'in kaos ortamından faydalanarak etkinliğini artırmasından tedirgin olan ABD ve Körfez ülkelerinin arabuluculuğu ve baskısıyla nihayet Kasım 2011'de iktidarını yardımcısı Abdurrahman Mansur el-Hadi'ye bırakmayı kabul etmiştir.⁴⁶

1994'ten beri Salih'in yardımcılığını yapan el-Hadi'nin resmen Şubat 2012'de Cumhurbaşkanı olmasıyla başlayan geçiş süreci, Mart 2013'te Ulusal Diyalog Konferansı adı verilen geniş katılımlı ve ABD başta olmak üzere uluslararası destekli bir görüşmeler dizisiyle yeni bir aşamaya geçmiştir.⁴⁷ Konferans sonunda Ocak 2014'te yeni anayasanın taslak metni ortaya çıkmışsa da önerilen federatif yapı ne Hirak'ı ne de Husileri memnun edebildiğinden geçiş süreci akamete uğramıştır.⁴⁸ Temmuz 2014'te benzin fiyatlarını protesto şeklinde başlayan gösteriler artarak devam etmiş ve Eylül ayında Sanâ'daki bir gösteride güvenlik güçlerinin silahlı müdahalesi sonucunda çok sayıda gösterici öldürülmüştür. Bu noktadan sonra şiddet sarmalı hızla yükselmiş ve aynı

⁴⁵ Vincent Durac, "The Joint Meeting Parties and the Politics of Opposition in Yemen," *British Journal of Middle Eastern Studies* 38, no. 3 (2011): 344, 354.

⁴⁶ Marwa Rashad, "Yemen's Saleh signs deal to give up power," 23 Kasım 2011, <https://www.reuters.com/article/us-yemen-idUSTRE7AM0D020111123>.

⁴⁷ Ahmed A. Al-Zandani, "Yemen's Question: From the Struggle for Freedom to the Struggle for Survival," *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 2, no. 2 (2015): 99-101.

⁴⁸ Öztürk, "Nedenleri ve Sonuçları Kapsamında Yemen Krizi," 92.

ayın sonuna doğru Husiler'in Sâda'dan çıkarak başkent Sanâ'yı işgale başlamasıyla Yemen İç Savaşı başlamıştır. Ocak 2015'te tüm başkenti kesin olarak ele geçiren Husiler el-Hadi'yi devirip ev hapsine almışlardır. 15 Şubat 2015 tarihli 2216 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı, bu yönetim değişikliğini kınamış ve ülkede meşru otoritenin yeniden kurulmasını tavsiye etmiştir. Şubat sonunda ev hapsinden kaçarak Aden'e giden el-Hadi burayı meşru hükümetinin geçici merkezi yapmıştır. Bunun üzerine Husiler, Salih'e bağlı güçlerle ittifak kurarak ülkede denetimi ele geçirmek üzere harekete geçip Mart 2015'te Aden önlerine kadar ilerlemişler ve el-Hadi'nin Suudi Arabistan'a kaçmasına sebep olmuşlardır.⁴⁹

Suudi Arabistan ve BAE öncülüğünde oluşturulan bir koalisyon Kararlılık Fırtınası adındaki askeri hareketle Yemen'e hem karadan hem denizden ama daha çok havadan müdahale etmiştir.⁵⁰ Böylece 2014'te başlamış olan iç savaş resmen uluslararasılaşmıştır. Bu koalisyon içinde Suudi Arabistan ve BAE yanında Bahreyn, Kuveyt, Ürdün ve Sudan da yer almaktadır. Koalisyon güçlerine ABD havadan yakıt ikmali,⁵¹ istihbarat sağlama ve silah satışı gibi konularda destek olmuştur.⁵² Bundan sonra bir yanda merkezi Aden olan Yemen meşru hükümeti ve Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon güçleri; karşısında ise merkezi Sanâ olan ve İran'dan destek alan Husi güçleri arasında çatışma başlamıştır. Yemen İç Savaşı, Yemen'in modern tarihindeki süreklilik

⁴⁹ "Yemen: History, Yemen in Transition," *Britannica Academic*, Son erişim: 2 Kasım 2018, <https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Yemen/110511#214513.toc>.

⁵⁰ KİK üyesi olmasına rağmen Umman'ın koalisyona katılmaması anlamlıdır. Körfez güvenliği perspektifinden KİK'in mevcut Yemen İç Savaşı'na yaklaşımı için bkz. Abdullah Erboğa, "Bölgesel Dönüşüm Süreci ve Körfez Güvenliği," *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 3, no. 1 (2016): 23-26.

⁵¹ ABD'nin sağladığı havada yakıt ikmali, Kasım 2018 itibariyle sona erdirildi. Görünüşte, Suudi Arabistan ve BAE tanker uçaklarının ABD uçaklarının yerini alması talebi Suudi Arabistan'dan gelse de asıl talebin, Kaşıkçı cinayeti nedeniyle Suudi Arabistan ile askeri ilişkisinin profilini düşürmek isteyen ABD'den geldiği görüşü yaygındır. Phil Stewart, "U.S. halting refueling of Saudi-led coalition aircraft in Yemen's war," *Reuters*, 10 Kasım 2018, <https://www.reuters.com/article/us-usa-yemen-refueling/u-s-halting-refueling-of-saudi-led-coalition-aircraft-in-yemens-war-idUSKCN1NE2LJ>.

⁵² Melissa Dalton, "US Support for Saudi Military Operations in Yemen," *Center for Strategic and International Studies*, 23 Mart 2018, <https://www.csis.org/analysis/us-support-saudi-military-operations-yemen>.

unsurlarıyla kopuş unsurlarını aynı anda bünyesinde taşıması açısından özel bir vakadır. Bir yandan, 1994 İç Savaşı'nın yarattığı siyasi kırılmalar çerçevesinde berraklaşan aktörlerin ve mücadelelerin kendisini gösterdiği bu savaş diğer yandan bir dizi karasal ve denizasıırı gücün hakimiyet mücadelesi kapsamında gerçekleştirdikleri müdahalelerle tam anlamıyla uluslararasılaşmış durumdadır. Bu özel niteliğinden ötürü savaşın iç ve dış aktörlerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

5.2.Savaşın İç Aktörlerinin Analizi

Günümüzdeki çatışmanın başlıca iç aktörlerini bir yanda isyancı Husiler ve müttefikleri ile diğer yanda onlara karşı savaşanlar olarak iki ana gruba ayırmak mümkündür. Ayrıca AYEK, bu iki ana grupla da mücadele eden üçüncü bir güç odağıdır.⁵³

Arap İsyanları 2011'de Yemen'e ulaştığında, Husiler aktif biçimde sokak protestolarına katılmış ve diğer muhalif gruplarla iş birliği yapmıştır. 2011 ve 2012'de ülkedeki isyanının etkisiyle gerek Salih gerekse el-Hadi hükümetlerinin merkezi otoritelerinin zayıflamasını fırsat bilen Husiler bu dönemde hem askeri hem de siyasi güçlerini belirgin biçimde artırmayı başarmışlardır. Hükümetin ülkedeki protestolar nedeniyle neredeyse felç durumda olmasından faydalanan Husiler, Eylül 2014'te başkent Sanâ'yı ele geçirmiş, akabinde de güneye doğru ilerlemişlerdir. Mart 2015'e gelindiğinde Husiler Aden'e kadar Yemen'in tüm batı bölgesini ele geçirmeyi başarmışlardır.⁵⁴

Bağımsız hareket eden çok sayıdaki aşiret bir tarafa bırakılırsa Husilerin sahadaki en önemli organize müttefiki Salih liderliğinde hareket etmeye devam eden silahlı güçlerdi. On yıldan uzun süre Husilerin merkezkaç eğilimleriyle savaşan Salih, iktidarını yardımcısı el-Hadi'ye teslim edip, Yemen siyasal arenasından tümüyle çekilmiş ve Suudi Arabistan'da sürgün hayatına başlamış gibi görünürken; ezeli düşmanı Husilerin müttefiki olarak Sanâ'da tekrar ortaya çıkmış ve el-Hadi hükümetine

⁵³ Peter Salisbury, *Yemen's Southern Powder Keg* (Londra: The Royal Institute of International Affairs, 2018), 3-6.

⁵⁴ Juneau, "Iran's Policy towards the Houthis in Yemen," 653.

karşı savaşmıştır. Ne var ki, Aralık 2017’de Husiler ile Salih güçleri arasında Sanâ’da sürpriz biçimde çatışmalar başlamış ve Husiler hem Salih’i öldürmeyi hem de ona bağlı güçlerinin büyük kısmını tasfiye etmeyi başarmıştır.⁵⁵ Salih’in yeğeni ve Yemen Cumhuriyet Muhafızları’nın komutanı olan Tarık Salih, amcasına öldürülmesine kadar sadık kalmış ve onunla Husilerin yanında savaşmıştır.⁵⁶

Ulusal Diyalog Konferansı sonrasında ülkede genişleyen Husi isyanı karşısında el-Hadi Hükümeti ve Yemen Ordusu ilk aylarda çaresiz kalmıştır. 2014’te Husilerin Sanâ’yı ele geçirmelerini engelleyemedikleri gibi Hükümet’in taşıdığı Aden’i de Husilerin ele geçirmesini engelleyebilecek güçte görünmemişlerdir. Dönüm noktası Mart 2015’tir. Bu tarihte başlayan Suudi Arabistan liderliğindeki müttefik hava saldırıları ve Suudi Arabistan ile BAE tarafından sağlanan maddi ve askeri destek sayesinde toparlanan el-Hadi güçleri Temmuz ayında karşı saldırıya geçmiş ve Aden’i tümüyle Husilerden temizleyip, kuzeye doğru ilerlemeye başlamıştır. Yemen’in güneyini büyük ölçüde ele geçirseler de stratejik önemdeki Tâiz kentinin ötesine geçememişlerdir. Şubat 2016’ya gelindiğinde, iki taraf arasında askeri denge sağlanmış ve cephe hattı görece istikrarlı hale gelmiştir.⁵⁷

Bağımsız hareket eden çok sayıda aşiret bir tarafa bırakılırsa, el-Hadi Hükümeti’nin sahadaki iki önemli organize olmuş müttefiki Güney Yemenli ayrılıkçılar ile Islah Partisi militanları olmuştur. Güney Yemenli gruplar, 1994’ten beri süren ayrılıkçı ajandalarıyla çelişir biçimde, Husilerin ilerleyişi nedeniyle el-Hadi Hükümeti’nin doğal müttefikleri haline gelmişlerdir. Özellikle BAE’nin Güney Yemenli gruplara destek sağlamasının ardından askeri güçlerini artırmışlar ve BAE de bu gruplar

⁵⁵ Maggie Michael, and Ahmed el-Haj, “Saleh’s death puts Yemen’s war at a crossroads,” *The Washington Post*, 6 Aralık 2017, https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/salehs-death-puts-yemens-war-at-a-crossroads/2017/12/06/e5fdcb82-da50-11e7-a241-0848315642d0_story.html?noredirect=on&utm_term=.69a21028b352.

⁵⁶ “Are Saudis readying Yemen’s Tareq Saleh for Sanaa battle?” *Al-Monitor*, 27 Ocak 2020, <https://www.al-monitor.com/originals/2020/01/yemen-saudi-arabia-commander-sanaa-battle-war.html>.

⁵⁷ Juneau, “Iran’s Policy towards the Houthis in Yemen,” 654.

üzerinde belli ölçüde bir denetim sağlamıştır.⁵⁸ Ne var ki, 2017’de Hırak’ın içinden çıkan BAE destekli ve ayrılıkçı Güney Geçiş Konseyi (GGK), el-Hadi hükümeti içerisinde Islah’ın giderek artan ağırlığından endişe etmekteydi. Bu sebeple 2017’de Aden’de GGK ve el-Hadi güçleri arasında başlayan koalisyon içi çatışmalar, Ocak 2018 ve Ağustos 2019’da zirveye çıkmışsa da 2019 sonunda Suudi Arabistan’ın arabuluculuğuyla imzalanan ve bir yıl sonra teyit edilen Riyad Anlaşması sayesinde bir süreliğine durulmuştur. Ancak GGK’nin Ağustos-Kasım 2022’de Abyan ve Şavba bölgesine yönelik operasyonlarında Islah güçleriyle çatışması gerginliğin devam ettiğine delalet etmektedir. 2017’den beri Hadi saflarında savaştan üçüncü bir önemli güç de Tarık Salih’e bağlı Ulusal Direniş Güçleri’dir (UDG). Tâiz’in limanı sayılabilecek Moha’yı merkez edinen UDG, Riyad ve Abu Dabi finansmanı sayesinde 20.000’in üzerindeki elit savaşıyla iç savaşın önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir.⁵⁹

Temmuz 2018 başında koalisyon güçleri ülkenin Kızıldeniz kıyısındaki önemli liman şehri Hudeyde’ye yönelik bir operasyon düzenleyince savaş yeni bir aşamaya geçmiştir.⁶⁰ Yemen’deki insancıl krizi daha da ağırlaştıran Hudeyde muharebeleri BM’nin arabuluculuğuyla Aralık 2018’de imzalanan Stockholm Anlaşmasıyla geçici bir ateşkese kavuşsa da ülkenin geri kalanında çatışmalar sona ermemiştir. Husilerin Suudi topraklarına gerçekleştirdiği saldırılar ve Yemen’in iç bölgelerinde kaydettikleri ilerlemeler karşısında koalisyon güçleri Kasım 2021’de Hudeyde’yi tamamen boşaltmak zorunda kalmıştır.⁶¹ Nihayet, Nisan 2022’de BM arabuluculuğuyla sağlanan (ama Ekim’de sona eren) ateşkesin yarattığı görece sükûnet ortamı günümüze kadar devam

⁵⁸ Salisbury, *Yemen’s Southern Powder Keg*, 11, 23.

⁵⁹ Gregory D. Johnsen, “The Great Fall: Putting Together Peace Talks for a Broken Yemen,” *The Arab Gulf States Institute in Washington*, 21 Nisan 2021, <https://agsiw.org/the-great-fall-putting-together-peace-talks-for-a-broken-yemen/>.

⁶⁰ “Arab Coalition Launches Offensive on Yemen’s Rebel-Held Hodeidah,” *The National*, 14 Haziran 2018, <https://www.thenational.ae/world/mena/arab-coalition-launches-offensive-on-yemen-s-rebel-held-hodeidah-1.739551>.

⁶¹ Marcus Montgomery, “A Timeline of the Yemen Crisis from the 1990s to the Present,” *Arab Center Washington DC*, 19 Şubat 2021, <https://arabcenterdc.org/resource/a-timeline-of-the-yemen-crisis-from-the-1990s-to-the-present/>.

etmektedir. Ateşkesin hemen ardından Hadi iktidarının yerine geçmek üzere kurulan Reşad el-Âlim önderliğinde kurulan Başkanlık Konseyi'nde GGK ve İslah'ın baskın olduğu göze çarpmaktayken, Tarık Salih de bir koltuk elde etmiştir.

Husilerle el-Hadi güçleri arasındaki çatışma ortamından faydalanan AYEK, ülkenin güneyindeki Mukalla bölgesinde mini bir devlet kurmuştu.⁶² Bunun yanında, IŞİD'e bağlı Yemen Vilayeti örgütü de AYEK'le aynı bölgede faaliyet göstermeye başlamış ama herhangi bir alan hakimiyeti sağlayamamıştır.⁶³ Bu gelişme üzerine ABD, AYEK ve (ve aynı kulvarda yer alan küçük rakibi) Yemen Vilayeti'ne yönelik olarak kendi hava operasyonlarına başlamış ve Suudi güçlerinin kara operasyonlarına da sınırlı bir şekilde katılmıştır.⁶⁴ Böylece Yemen'deki çatışma ve müdahale dinamikleri çok boyutlu bir hal almış içinde çok sayıda grup, örgüt ve devletin bulunduğu farklı bölgelerde farklı şekilde yürütülen çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. ABD'nin kaygıları nedeniyle, uluslararası medyanın ilgisi yüksek olsa da AYEK Yemen İç Savaşı'nda tali bir aktör olup, kontrol ettiği bölge de gittikçe küçülmüştür.

5.3. Savaşın Dış Aktörlerinin Analizi

Bugün Yemen üzerinde hakimiyet mücadelesi veren denizaşırı aktörlerden ilki İran'dır. İran ile Yemenli Zeydiler arasında 1979'da İran İslam Cumhuriyeti'nin kurulmasında önce ilişki çok düşük düzeydeydi. Kuzey Yemen İç Savaşı'nda bile monarşistlere yönelik İran desteği oldukça sınırlıydı. 1979 sonrasında küçük bir grup Zeydi, dinsel eğitim almak için İran'ın Kum medreselerine gitmeye başlamıştır. Bunların arasında, Husilerin lideri Abdülmelik el-Husi ve onun ağabeyi Hüseyin

⁶² Michael Horton, "Terrorists are Tightening their Grip in Yemen," *The National Interest*, 15 Ağustos 2018, <https://nationalinterest.org/feature/terrorists-are-tightening-their-grip-yemen-28842>.

⁶³ Elisabeth Kendall, "The Failing Islamic State within the Failed State of Yemen," *Perspectives on Terrorism* 13, no. 1 (Şubat 2019): 78-83.

⁶⁴ "War in Yemen," *Council on Foreign Relations*, 7 Şubat 2023, <https://www.cfr.org/interactives/global-conflict-tracker#!/conflict/war-in-yemen>; Ahmed Nagi, "What Biden's Visit to Saudi Arabia Means for Yemen," *Carnegie Middle East Center*, 12 Temmuz 2022, <https://carnegie-mec.org/2022/07/12/what-biden-s-visit-to-saudi-arabia-means-for-yemen-pub-87483>.

de vardı. Bu şekilde başlayan İran-Husi ilişkilerinin Yemen siyasetine doğrudan etkisinden bahsetmek o dönem için mümkün değildi. 2004'te Salih güçleri ile Husiler arasında çıkan çatışmalarda da İran'ın Husilere desteği çok sınırlıydı. Sanâ'daki ABD Büyükelçiliği'nin merkeze gönderdiği raporları içeren 2009'a dair Wikileaks belgelerinde de bu durum teyit edilmiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin İran Yaptırımları Komitesi'nin Nisan 2015 tarihli raporunda da İran'ın Husilere silah temininin 2009'da sınırlı miktarda başladığı not edilmiştir. Miktarın arttığı yıl 2011'dir.⁶⁵

Gerek Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon savaş gemilerinin, gerekse 2014 tarihli BM Güvenlik Konseyi kararına dayanarak bölgede devriye gezen Batılı savaş gemilerinin kontrollerinde yakalanan sivil gemilerdeki çok sayıda silah, mühimmat, füze yakıtı ve benzeri malzemenin İran ile doğrudan bağlantısını kesin biçimde kanıtlamak mümkün değildi. Ta ki Şubat 2022'de İngiltere İran'ın Husilere doğrudan geliştirmiş silahlar gönderdiğine dair ilk kesin kanıtı ortaya çıkarana dek.⁶⁶ Bu örneğin de gösterdiği gibi, İran Devrim Muhafızları'nın yürüttüğü operasyonlar daha çok Umman Denizi'nde gerçekleşmektedir. Küçük sivil teknelere yüklenen askeri malzemeler Kızıldeniz'deki Husi kontrolündeki limanlar yerine, Yemen-Umman sınırının batısındaki küçük limanlara giderek yüklerini boşaltmaktadır. Ardından kara yoluyla çölü ve cephe hattını aşan askeri malzemeler böylece Sanâ'ya ulaşmaktadır.⁶⁷ İranlı üst düzey yetkililer Husilere silah gönderdiklerini daima inkar etmişlerse de diğer yandan başta Sanâ'yı ele geçirmeleri

⁶⁵ Juneau, "Iran's Policy towards the Houthis in Yemen," 655-656.

⁶⁶ İngiliz savaş gemisi HMS Montrose, Şubat 2022'de Umman Körfezi'nde sivil teknelerde yaptığı aramada, diğer silahların yanında, bir nakliye helikopteri de ele geçirdi. Helikopterin uçuş bilgisayarının kayıtlarında, Devrim Muhafızları'nın Tahran'ın batısındaki hava üssünde çok sayıda eğitim uçuşu yaptığı ortaya çıktı. "UK Presents Evidence Linking Iran in Houthi Weapon Supply," *Voice of America*, 13 Şubat 2023, <https://www.voanews.com/a/uk-presents-evidence-linking-iran-in-houthi-weapon-supply/6961928.html>.

⁶⁷ Devrim Muhafızları'nın, İran'dan doğrudan Yemen'e nakliyat yapmak yerine Irak, Lübnan, Suriye gibi ülkelerin nakliye firmalarını kullanarak, malzemeleri Nishtun ve Al-Ghaydah gibi Yemen'in doğusundaki al-Mahrah eyaletindeki limanlara ulaştırmaya çalıştığı iddia edilmektedir. Seth G. Jones, Jared Thompson, Danielle Ngo, and Joseph S. Bermudez, *The Iranian and Houthi War against Saudi Arabia* (Washington DC: Center for Strategic and International Studies, 2021): 5-6.

olmak üzere Husilerin sahadaki tüm başarılarını kutlamışlar ve Husileri Yemen'in uluslararası alandaki meşru temsilcileri olarak kabul etmişlerdir.⁶⁸

İran'ın Husilere doğrudan silah temin ettiğine ve diğer alanlarda destek verdiğine dair kanıtlara rağmen, verilen desteğin Yemen'deki çatışmalarda Husilerin savaşı sürdürmesini tek başına sağlayacak kadar önemli olmadığı bizzat ABD'li gözlemciler tarafından dile getirilmiştir. Özellikle Husilerin Eylül 2014'te başkenti ele geçirmelerini sağlayanın İran'ın silah desteği olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Silahlarının büyük kısmını İran'dan temin ediyor gibi görünmeyen Husiler kendi ajandaları doğrultusunda savaşı yürütmektedirler. Muhtemelen İran, Husilerin Suudi Arabistan ve BAE topraklarına yönelik saldırılarından rahatsızdır. Savaşın diplomatik çözümlerle bitmesini arzulayan İran'ın, özellikle Körfez ülkeleriyle yumuşama dönemine girdiği 2023 itibariyle Husi saldırılarını teşvik etmesi mantıklı değildir. Bu durum da Husileri (tümüyle olmasa da) bağımsız bir aktör olarak görmemizi gerektirir.⁶⁹

Bugün Yemen üzerinde verilen uluslararası mücadelede karasal güç konumundaki başlıca ülke (1920'lerden beri süregelen bir şekilde) Suudi Arabistan'dır. Husilerin Yemen'de ve özellikle de Suudi Arabistan-Yemen sınırında yer alan Sâda bölgesinde askeri bir güç olarak ortaya çıkması, Suudi Arabistan'ı rahatsız etmekteydi. Husilerin Salih rejimine yönelik suçlamaları arasında Suud yanlısı olmak da yer aldığından, Suudi Arabistan'ın Husileri bir tehdit olarak algılaması doğaldır. Husi-Hükümet çatışmasına Suudi Arabistan'ın ilk askeri müdahalesi 2009 yılında gerçekleşmiştir. Bu kapsamda Riyad, Husi mevzilerini hem topçu hem de savaş uçakları ile vurmuş ve İran'ın Husilere silah gönderdiği iddiasıyla Yemen'in Kızıldeniz kıyısındaki kuzey limanlarını denizden ablukaya almıştı.⁷⁰

⁶⁸ Juneau, "Iran's Policy towards the Houthis in Yemen," 657-658.

⁶⁹ Stephen Zunes, silah temini ile bağımlılığın doğru orantılı olduğunu düşünmektedir. Thomas O. Falk, "The limits of Iran's influence on Yemen's Houthi rebels," *Al-Jazeera*, 8 Mart 2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/8/the-limits-of-irans-influence-on-yemens-houthi-rebels>.

⁷⁰ Juneau, "Iran's Policy towards the Houthis in Yemen," 652.

26 Mart 2015'te başlayan Kararlılık Fırtınası Operasyonu'nun başlamasından yaklaşık üç hafta sonra BM Güvenlik Konseyi'nin yukarıda değinilen 2216 sayılı kararı kabul etmesi sayesinde, operasyon uluslararası meşruiyet kazanmıştır. Koalisyon güçleri Yemen hava sahasına çok kısa sürede egemen olduktan sonra Husi ve Salih güçlerine ait kara unsurlarını hedef almışlardır. Buna rağmen, Husilerin zaman zaman Suudi Arabistan topraklarındaki veya Yemen'deki koalisyon üslerine füze saldırılarında bulunması hiçbir zaman engellenememiştir. Temmuz 2015'te Suudi Arabistan, Altın Ok adı verilen kara harekâtına başlamıştır. Bu operasyona Suudi Arabistan ve BAE kara kuvvetleri de el-Hadi yanlısı güçlerle birlikte katılmıştır. Bu harekât sonucunda Eylül ayında Bab-ül Mendep Boğazı kıyıları ve Moha liman kenti ele geçirilmiştir ama koalisyon güçleri, Sanâ'ya ulaşmadan Mârib'in batısında Husiler tarafından durdurulmuştur. Altın Ok'un kısmi başarısının devam ettirilemeyeceğinin ve iki tarafın da diğerine belirgin bir üstünlük sağlayamayacağına anlaşılması üzerine, Nisan 2016'da geçici ateşkes ilan edilmiş ve büyük çaplı saldırılar sona ermiştir. Ardından Kuveyt'te taraflar arasında sonuçsuz görüşmeler başlamıştır.⁷¹

Tüm bu süreç boyunca Suudi Arabistan'ın el-Hadi dışında, Yemen'deki en önemli müttefiki kuşkusuz İslah Partisi'ydi.⁷² El-Hadi'nin Kuveyt'teki görüşmelerin hemen öncesinde Başkan Yardımcısı Halid Baha yerine gerek Suudi Arabistan'la gerekse İslah'la iyi ilişkilere sahip olan Ali Muhsin el-Ahmar'ı ataması bu durumun önemli bir göstergesi olup, Suudi Arabistan'ın savaşa müdahil olan bir başka denizaşırı güç olan müttefiki BAE ile ilişkilerinin bozulmasına yol açan başlıca sebep olmuştur.⁷³

⁷¹ Ralph Shield, "The Saudi Air War in Yemen: A Case for Coercive Success through Battlefield Denial," *Journal of Strategic Studies* 41, no. 3 (2018): 463-468.

⁷² Mutahar Al-Sofari, "An Exceptional Case: Saudi Relations with Yemen's İslah Party," *The Washington Institute*, 26 Temmuz 2021, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/exceptional-case-saudi-relations-yemens-islah-party#main-content>.

⁷³ "Yemeni PM sacked in major shake-up of senior officials," *Al-Jazeera*, 3 Nisan 2016, <https://www.aljazeera.com/news/2016/4/3/yemeni-pm-sacked-in-major-shake-up-of-senior-officials>; Elena Derozier, "Yemen's Second-in-Command May Have a Second Coming," *The Washington Institute*, 9 Kasım 2018, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/yemens-second-command-may>

Koalisyon içinde yer alan BAE, Yemen'deki mücadelede başrol oynayan ikinci önemli denizaşırı güçtür. BAE'nin savaşa katılmasında üç temel amaç ön plana çıkmaktadır. İlk olarak, Suudi Arabistan ve ABD'yle uyumlu hareket etmektir. İkincisi, Müslüman Kardeşler'in Yemen'deki kolu olarak görülen İslah'ın aşırı güçlenmesini önlemektir. Üçüncüsü de, bölgesel bir ticari ve lojistik merkez olma gayesiyle Yemen'deki stratejik limanlara ve suyollarına hakim olmaktır.⁷⁴ Savaşa ilk etapta kendi kara güçleriyle katılan BAE Yemen'in güneyinde kontrolü sağlarken, kendi güçleri yanında Güvenlik Kuşağı Güçleri, Hadrami Elit Güçleri ve Şabvani Elit Güçleri gibi ülkenin kıyı bölgelerinde etkinlik gösteren özerk yerel kuvvetleri de kullanmıştır.⁷⁵ 2017'den itibaren İslah karşıtı bir tepkiyle oluşup, zaman zaman Aden'de el-Hadi'ye bağlı kuvvetlerle çatışan ayrılıkçı GGK de BAE'den tam destek almaktaydı.

Şüphesiz BAE'nin en önemli stratejik hamlesi, Nisan 2018'de Aden Körfezi'ndeki Sokotra Adası'na asker çıkarmasıdır. Bu hamle, el-Hadi hükümetinin tepkisini çekse de Haziran 2020'de adanın tamamen GGK'nin kontrolüne geçmesine engel olamamış böylece BAE'nin Sokotra üzerindeki hakimiyeti fiili bir duruma dönüşmüştür.⁷⁶ Diğer yandan, BAE'nin Yemen anakarasındaki güçlerini Temmuz 2019 itibariyle tamamen geri çektiği, bunun yerine güneydeki vekil güçleri üzerinden nüfuzunu devam ettirdiği gözlenmektedir. Bunun nedeni, sahada verdiği zayıyatın artışının yarattığı kamuoyu baskısından ve koalisyon güçlerinin gerçekleştirdiği insan hakları ihlallerine dair uluslararası baskılardan kendini korumak istemesiydi.⁷⁷ Bu çerçevede Abu Dabi'nin küresel ekonomik çıkarlarını artırıp, iç politikadaki gücünü pekiştirmeyi amaçlayan bir ulusal çıkar hesabıyla hareket ederek, savaşın riskli yanlarının sorumluluğunu Riyad'a devretmeye çalıştığı iddia

[have-second-coming.](#)

⁷⁴ Gregory D. Johnsen, "The UAE's Three Strategic Interests in Yemen," *The Arab Gulf States Institute in Washington*, 24 Şubat 2022, <https://agsiw.org/the-uaes-three-strategic-interests-in-yemen/>.

⁷⁵ "Situation of Human Rights in Yemen, Including Violations and Abuses since September 2014", *OHCHR*, 17 Ağustos 2018, <http://undocs.org/A/HRC/39/43>.

⁷⁶ Hacer Başer, "Yemen'in Stratejik Sokotra Adasında BAE'nin Emelleri Tartışılıyor," *Anadolu Ajansı*, 5 Eylül 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yemenin-stratejik-sokotra-adasinda-baenin-askeri-emelleri-tartisiliyor-/1963825>.

⁷⁷ Johnsen, "The UAE's Three Strategic Interests in Yemen."

edilebilir.⁷⁸ BAE'nin giderek Suudi Arabistan'dan ayrı bir motivasyon ve stratejiyle hareket ediyor oluşu, Yemen üzerinde hakimiyet kurmaya çalışan karasal-deniz aşırı güç mücadelesinin ilk etapta müttefik olan güçler arasında bile kendini gösterebildiğine işaret etmekte ve Yemen tarihindeki bu süreklilik unsurunun bugün de tekrarlanmakta olduğuna delalet etmektedir.

6. Sonuç

Makalenin temel varsayımlarından ilki, Yemen'in jeopolitik önemi nedeniyle bölgesel ve/veya küresel hakimiyet arayışındaki bölgesel ve/veya küresel deniz aşırı güçlerle; buna tepki olarak Arap Yarımadası'ndaki hakimiyetini çeperele yaymaya çalışan komşu karasal güçler arasındaki bir çekişme sahası olageldiği ve bu süreklilik unsurunun 2014'te başlayan iç savaşı anlamada da anahtar öneme sahip olduğuydu. Yemen'in modern tarihi boyunca yaşadığı savaşlar, karşılaştırmalı bir şekilde incelendiğinde bu varsayım doğrulanmaktadır (bkz. **Tablo-1**).

Tablo-1: Yemen'deki Savaşların Karşılaştırmalı İncelemesi (1914-2023)

Dönem	Karasal Güç ve Yerel Müttefikleri	Deniz aşırı Güç ve Yerel Müttefikleri	Savaşın Bağlamı
I. Dünya Savaşı (1914-1918)	Osmanlı Devleti ve İmam Yahya	İngiltere ve Seyid İdrisî	Küresel hakimiyet mücadelesinin bir cephesi
Kuzey Yemen İç Savaşı (1962-1969)	Suudi Arabistan ve Monarşistler	Mısır ve Cumhuriyetçiler	Arap Soğuk Savaşı'nın bir cephesi

⁷⁸ Betül Dogan-Akkas, "The UAE's foreign policymaking in Yemen: from bandwagoning to buck-passing," *Third World Quarterly* 42, no. 4 (2021): 721-722.

Yemen İç Savaşı (1994)	(Suudi Arabistan'ın zayıf desteği) Güneyli Ayrılıkçılar (YSP)	(Batılı Devletlerin zayıf desteği) Kuzeyli Birlikçiler (GHK-İslah)	Ayrılma amaçlı iç savaş
Yemen İç Savaşı (2014-)	Suudi Arabistan ve Hâdi (2014-2022), İslah, Tarık Salih	İran ve Husiler Salih (2014-2017)	1994 savaşımdan miras kalan çatışma dinamikleriyle bölgesel güçlerin hakimiyet mücadelesinin iç içe geçmesi
		BAE ve Güneyli Ayrılıkçılar (Hirak, GGK, yerel milisler), Tarık Salih	
AYEK ve İŞİD-Yemen Vilayeti			

Yemen öncelikle 19. yüzyılın ortasından 20. yüzyılın başına kadar geçen sürede denizaşırı güç konumundaki İngiltere'yle karasal güç konumundaki Osmanlı Devleti arasında uzun soluklu bir mücadeleye sahne olmuştur. I. Dünya Savaşı'nda yerel müttefiklerin de berraklaşmasıyla zirveye çıkan bu mücadele küresel hakimiyet mücadelesinin jeopolitik önemi haiz bir cephesi olarak okunabilir. Yemen'in kuzey bölgesinin bağımsızlığından sonra yaşanan ilk iç savaş ise, Arap dünyasında 1950'lerden itibaren cumhuriyetçi rejimler ile monarşiler arasında yaşanan soğuk savaşın jeopolitik önemi haiz bir sıcak cephesi olarak okunabilir. Bu kapsamda, komşu karasal güç olarak Osmanlı'nın yerini Suudi Arabistan alırken, denizaşırı güç olarak ön plana çıkan devlet Mısır olmuştur. Her iki dönemde de Yemen'in zorlu coğrafyası, özellikle iç bölgelerde dış aktörlerin tam anlamıyla hakimiyet kurmasını önlemiş, savaşların uzamasına sebep olmuş ve en nihayetinde yerel aktörlere belli bir özerklik sağlamıştır. Yemen'in 1918'de bağımsızlığa kavuşması ve 1969'daki ödünleşim sonucu ortaya çıkan yeni Yemen rejiminin dış baskılardan görece özerk bir şekilde hareket edebilmesi bunun en somut göstergeleridir.

Makalenin bir diğer varsayımı da 1994 iç savaşının Yemen'in modern tarihinde bir kopuş teşkil etmesine rağmen, sonuçları itibariyle 2014'te başlayan iç savaşın temel aktörlerini ve çatışma dinamiklerini üretmesi nedeniyle kritik bir öneme haiz olduğuydu. 1990'daki birleşmeden dört yıl sonra yaşanan çatışmalar, kendisinden önceki ve sonraki savaflara göre çok daha kısa sürmesi ve dış aktörlerin rolünün çok az olması sebebiyle gerçek anlamda bir iç savaş niteliği taşımaktadır. Ancak sonuçları itibariyle güney ayrılıkçılığını, İslamcı aşırılıkçılığı, İslah partisini ve Husi önderliğindeki Zeydi aşiretlerin merkezkaç eğilimlerini güçlendirmiş ve böylece 2014'te başlayan iç savaşa giden sürecin başlıca aktörlerini yaratmıştır.

2014'te iç savaş başladığında, Sâda merkezli Husiler ile merkezi hükümet arasındaki silahlı çatışma yaklaşık 20 yıldır kesintilerle devam etmekteydi. 1994'teki iç savaştan miras kalan bu çatışma dinamiğine 1990'larda sınırlı biçimde ama 2014 sonrası belirgin biçimde İran da Husilerin yanında dahil olmuştur. Böylece, denizaşırı güç olan İran ve komşu karasal güç konumundaki Suudi Arabistan arasındaki bölgesel güç mücadelesi ile Yemen'i çatışmaya götüren yerel dinamikler iç içe geçmiştir. İran'ın Husileri desteklediği mi, yoksa Husileri tam bir vekili gibi kontrol mü ettiği tartışmalıdır. Bunun tersine, Arap Yarımadası'ndaki karasal hakimiyetinde İran lehine aşınma olmasını istemeyen Suudi Arabistan; başta el-Hadi ve İslah Partisi olmak üzere, yerel müttefikleri üzerinde tam otoriteye sahip görünmektedir. İran gibi denizaşırı aktör sayılabilecek BAE'nin de güneyli ayrılıkçılar ile kurduğu ilişkideki hiyerarşik nitelik, İran'ın Husiler ile kurduğundan çok daha belirgindir. Bunun yanı sıra, Abu Dabi karasal güç olan Suudi Arabistan'la sorunlu ve ondan ayrıksı olan pozisyonunu her geçen gün daha da netleştirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Yemen tarihinde bir süreklilik unsuru olarak karasal-denizaşırı güç mücadelesinin esas olarak Riyad ile Abu Dabi arasında yaşanmaya başladığına dair emareler vardır.

Makalenin bulguları göstermektedir ki 20. yüzyıl ile başlayan modern Yemen tarihi boyunca ülke dış aktörlerin mücadele alanı olmuştur. Yemen'i doğrudan kendi nüfuz alanı olarak gören karasal bölgesel güç ile bölgesel jeopolitik hedefleri için Yemen'e yönelen denizaşırı güç

arasındaki mücadele nedeniyle Yemen’de istikrarlı merkezi otorite kurmak çok zordur. Yemen gelişmelerini anlamlandırmayı daha zorlaştıran husus ise bu durumun tersinin de aynı anda geçerli olmasıdır: Dış aktörlerin hiçbiri, zorlu coğrafyası nedeniyle ülkeye tamamıyla hakim olamamakta ve Yemenli yerel güçlere rağmen stratejik hedeflerine ulaşamamaktadır. Bu karmaşık yapı gelecekte de Yemen’in temel çelişkisi olmaya devam edecek gibi görünmektedir.

Kaynakça

Ahmed, Omar. “Remembering the 1994 Yemeni Civil War.” *Middle East Monitor*, 4 Mayıs 2022.

<https://www.middleeastmonitor.com/20220504-remembering-the-1994-yemeni-civil-war/>.

Al-Sofari, Mutahar. “An Exceptional Case: Saudi Relations with Yemen’s Islah Party,” *The Washington Institute*, 26 Temmuz 2021, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/exceptional-case-saudi-relations-yemens-islah-party#main-content>.

Al-Zandani, Ahmed A. “Yemen’s Question: From the Struggle for Freedom to the Struggle for Survival.” *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 2, no. 2 (2015): 89-108.

Antonius, George. *The Arab Awakening: The Story of the Arab National Movement*. Beirut: Khayats, 1938.

Ayışığı, Metin. “Osmanlı’nın Son Vilayeti Yemen.” *XIII. Türk Tarih Kongresi, 04-08 Ekim 1999, Cilt 3, Kısım 3* içinde, 1985-2019. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2002.

Başer, Hacer. “Yemen’in Stratejik Sokotra Adasında BAE’nin Emelleri Tartışılıyor.” *Anadolu Ajansı*, 5 Eylül 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yemenin-stratejik-sokotra-adasinda-baenin-askeri-emelleri-tartisiliyor-/1963825>.

Bostan, İdris. “Yemen: Osmanlı Dönemi.” *İslam Ansiklopedisi Cilt 43*, 406-412. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2013.

Byman, Daniel. “Yemen’s Disastrous War,” *Survival* 60, no. 5 (2018): 141-158.

Dalton, Melissa. “US Support for Saudi Military Operations in Yemen.” Center for Strategic and International Studies, 23 Mart 2018, <https://www.csis.org/analysis/us-support-saudi-military-operations-yemen>.

Dawisha, Adeed. “Intervention in the Yemen: An Analysis of Egyptian Perceptions and Policies.” *The Middle East Journal* 29, no. 1 (Kış, 1973): 47-63.

Dawisha, Adeed. *Egypt in the Arab World: The Elements of Foreign Policy*. Londra: The Macmillan Press, 1976.

Derozier, Elena. “Yemen’s Second-in-Command May Have a Second

Coming.” *The Washington Institute*, 9 Kasım 2018, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/yemens-second-command-may-have-second-coming>.

Dogan-Akkas, Betul. “The UAE’s foreign policymaking in Yemen: from bandwagoning to buck-passing.” *Third World Quarterly* 42, no. 4 (2021): 717-735.

Durac, Vincent. “The Joint Meeting Parties and the Politics of Opposition in Yemen.” *British Journal of Middle Eastern Studies* 38, no. 3 (2011): 343-365.

Erboğa, Abdullah. “Bölgesel Dönüşüm Süreci ve Körfez Güvenliği.” *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 3, no. 1 (2016): 9-38.

Falk, Thomas O. “The limits of Iran’s influence on Yemen’s Houthi rebels.” *Al-Jazeera*, 8 Mart 2022.

Ferris, Jesse. *Nasser’s Gamble: How Intervention in Yemen Caused the Six Day War and the Decline of Egyptian Power*. Princeton: Princeton University Press, 2013.

Fığlalı, Ethem Ruhi. *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*. Ankara: Selçuk Yayınları, 1996.

Halaçoğlu, Yusuf. “Asir.” *İslam Ansiklopedisi Cilt 3*, 482-484. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991.

Heydemann, Steven. “Economic Governance & State Reconstruction in the Arab Middle East.” *Daedalus* 147, no. 1 (Kış 2018): 48-63.

Horton, Michael. “Terrorists are Tightening their Grip in Yemen.” *The National Interest*, 15 Ağustos 2018. <https://nationalinterest.org/feature/terrorists-are-tightening-their-grip-yemen-28842>.

İzol, Ramazan, ve Murat Cingöz. “Iran-Saudi Arabia Rivalry and the Yemen Crisis.” *Gazi Akademik Bakış Dergisi* 16, no. 31 (2022): 345-360.

Johnsen, Gregory D. “[The Great Fall: Putting Together Peace Talks for a Broken Yemen](#).” *The Arab Gulf States Institute in Washington*, 21 Nisan 2021. <https://agsiw.org/the-great-fall-putting-together-peace-talks-for-a-broken-yemen/>.

Johnsen, Gregory D. “[The UAE’s Three Strategic Interests in Yemen](#),” *The Arab Gulf States Institute in Washington*, 24 Şubat 2022, <https://agsiw.org/the-uaes-three-strategic-interests-in-yemen/>.

Jones, Seth G., Jared Thompson, Danielle Ngo, and Joseph S. Bermudez. *The Iranian and Houthi War against Saudi Arabia*. Washington DC: Center for Strategic and International Studies, 2021.

Juneau, Thomas. "Iran's Policy towards the Houthis in Yemen: A limited return on a modest investment." *International Affairs* 92, no. 3 (2016): 647–663.

Kendall, Elisabeth. "The Failing Islamic State within the Failed State of Yemen." *Perspectives on Terrorism* 13, no. 1 (Şubat 2019): 78-87.

Kennedy, Paul M. "Mahan versus Mackinder." *Militär-geschichtliche Zeitschrift* 16, no. 2 (2016): 39-66.

Kerr, Malcolm. *The Arab Cold War: 1958-1967*. New York: Oxford University Press, 1967.

Michael, Maggie, and Ahmed el-Haj. "Saleh's death puts Yemen's war at a crossroads." *The Washington Post*, 6 Aralık 2017. https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/salehs-death-puts-yemens-war-at-a-crossroads/2017/12/06/e5fdbc82-da50-11e7-a241-0848315642d0_story.html?noredirect=on&utm_term=.69a21028b352.

Montgomery, Marcus. "A Timeline of the Yemen Crisis from the 1990s to the Present." *Arab Center Washington DC*, 19 Şubat 2021. <https://arabcenterdc.org/resource/a-timeline-of-the-yemen-crisis-from-the-1990s-to-the-present/>.

Nagi, Ahmed. "What Biden's Visit to Saudi Arabia Means for Yemen." *Carnegie Middle East Center*, 12 Temmuz 2022. <https://carnegie-mec.org/2022/07/12/what-biden-s-visit-to-saudi-arabia-means-for-yemen-pub-87483>.

Nedim, Mahmud. *Arabistan'da Bir Ömür*. İstanbul: İSİS, 2001.

Orkaby, Asher. *Beyond the Arab Cold War: The International History of Yemen Civil War 1962-68*. New York: Oxford University Press, 2017.

Öntuğ, Murat ve Leyla Aksu Kılıç. "Osmanlı'nın Güney Siyasetinde Yemen'de Hakimiyet Mücadelesi ve Osmanlı Valileri (1850-1876)." *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 68, (2021): 397-414.

Özbaran Salih ve Don Manuell de Lyra. "The Ottoman Turks and the Portuguese in the Persian Gulf, 1534-1581." *Journal of Asian History* 6, no. 1 (1972): 45-87.

Öztürk, Selim. "Nedenleri ve Sonuçları Kapsamında Yemen Krizi."

Avrasya Etüdüleri 25, no. 55 (2019): 83-98.

PRO, FO 141/461-2, from the Sherif of Mecca to HE Minister, 1 Haziran 1916.

PRO, FO 141/461-3, from Chief Egyptforce in Cairo to Chief London, 15 Haziran 1916.

PRO, FO 141/462-1, from the Residency in Aden to HC in Cairo, 6 Ekim 1916.

PRO, FO 686/25, Note by Cromwell in Jidda, 28 Kasım 1917.

Rashad, Marwa. "Yemen's Saleh signs deal to give up power", *Reuters*, 23 Kasım 2011, <https://www.reuters.com/article/us-yemen-idUSTRE7AM0D020111123>.

Robinson, Kali. "Yemen's Tragedy: War, Stalemate, and Suffering." *Council on Foreign Relations*, 21 Ekim 2022. <https://www.cfr.org/background/yemen-crisis>.

Salisbury, Peter. *Yemen's Southern Powder Keg*. Londra: The Royal Institute of International Affairs, 2018.

Seyhun, Mehmet Arif. "Yemen Savaş Anıları (5 Mayıs 1914 - 5 Mart 1919)." *Askeri Tarih Bülteni* 22, no. 42 (1997): 1-51.

Shield, Ralph. "The Saudi Air War in Yemen: A Case for Coercive Success through Battlefield Denial," *Journal of Strategic Studies* 41, no. 3 (2018): 461-489.

Stewart, Phil. "U.S. halting refueling of Saudi-led coalition aircraft in Yemen's war." *Reuters*, 10 Kasım 2018. <https://www.reuters.com/article/us-usa-yemen-refueling/u-s-halting-refueling-of-saudi-led-coalition-aircraft-in-yemens-war-idUSKCN1NE2LJ>.

Stookey, Robert. *South Yemen: A Marxist Republic in Arabia*. Londra: Croom Helm, 1982.

Sullivan, Robert R. "Saudi Arabia in International Politics." *The Review of Politics* 32, no: 4 (Ekim 1970): 436-460.

Tanin, 19 Şubat 1917.

Telci, İsmail Numan, Mustafa Yetim, ve Gökhan Ereli. *Yemen İç Savaşı: Bölgesel ve Küresel Aktörler, Yerel Unsurlar ve Çatışmanın Geleceği*, Ankara: Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, 2020.

Tınas, Murat. “Yemen İç Savaşı’nda Husiler: Vekalet İlişkisinin Karmaşık Yapısı.” *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21, no. 1 (Haziran 2020): 117-136.

Tüysüzoğlu, Göktürk. “Kızıldeniz’e Odaklanan Güç Mücadelesi: Sebepler ve Aktörler,” *Ortadoğu Etütleri* 11, no. 2 (2019): 324-367.

Vatikiotis, P. J. *Nasser and His Generation*. Londra: Croom Helm, 1978.

Warburton, David. “The Conventional War in Yemen.” *The Arab Studies Journal* 3, no.1 (Bahar, 1995): 20-44.

Wenner, Manfred W., Tareq Ismael, and Jacqueline Ismael. “The Republic of Yemen.” in *Middle East and North Africa*, editörler: Tareq Ismael, and Jacqueline Ismael, 415-451. Gainesville: Florida University Press, 1991.

Yeşilyurt, Nuri. “Collapse of Empire: Ottoman Turks and the Arabs in the First World War.” MPhil diss., University of Cambridge, 2005.

Yıldız, Melih. “Rusya’nın Ortadoğu’ya Dönüşününün Askeri Boyutu.”, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 9, no.1 (2022): 83-107.

Zeidan, Adam. “Houthi movement.” *Britannica*. 11 Mart 2023. <https://www.britannica.com/topic/Houthi-movement>.

“Yahya.” *Britannica Academic*, Son erişim: 2 Kasım 2018. <https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Ya%E1%B8%A5y%C4%81/77716>.

“Ali Abdullah Saleh.” *Global Security*, Son erişim: 1 Kasım 2018, <https://www.globalsecurity.org/military/world/yemen/saleh.htm>.

“Arab Coalition Launches Offensive on Yemen’s Rebel-Held Hodeidah.” *The National*, 14 Haziran 2018. <https://www.thenational.ae/world/mena/arab-coalition-launches-offensive-on-yemen-s-rebel-held-hodeidah-1.739551>.

“Are Saudis readying Yemen's Tareq Saleh for Sanaa battle?” *Al-Monitor*, 27 Ocak 2020, <https://www.al-monitor.com/originals/2020/01/yemen-saudi-arabia-commander-sanaa-battle-war.html>.

“Situation of Human Rights in Yemen, Including Violations and Abuses since September 2014”, *OHCHR*, 17 Ağustos 2018, <http://undocs.org/A/HRC/39/43>.

“UK Presents Evidence Linking Iran in Houthi Weapon Supply,” *Voice*

of America, 13 Şubat 2023, <https://www.voanews.com/a/uk-presents-evidence-linking-iran-in-houthi-weapon-supply/6961928.html>.

“War in Yemen.” *Council on Foreign Relations*, 7 Şubat 2023. <https://www.cfr.org/interactives/global-conflict-tracker#!/conflict/war-in-yemen>.

“Yemen: Al-Hirak Al-Janoubi (Southern Movement).” *UNHCR*, 28 Haziran 2013.

“Yemen: History, Two Yemeni States.” *Britannica Academic*, Son erişim: 2 Kasım 2018. <https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Yemen/110511#214513.toc>.

“Yemen: History, Yemen in Transition,” *Britannica Academic*, Son erişim: 2 Kasım 2018, <https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Yemen/110511#214513.toc>.

“Yemeni PM sacked in major shake-up of senior officials.” *Al-Jazeera*, 3 Nisan 2016, <https://www.aljazeera.com/news/2016/4/3/yemeni-pm-sacked-in-major-shake-up-of-senior-officials>.

“Yemen: Al-Hirak Al-Janoubi (Southern Movement), including its structure, leadership, objectives, members, activities, and area of operation; relationship with government”, *Refworld*, 28 Haziran 2013, <https://www.refworld.org/docid/52eba6534.html>.

Extended Abstract

This article aims to understand and explain the Yemeni Civil War satisfactorily by putting it in the historical context of the series of civil wars that have taken place since the independence of (Northern) Yemen. As such, it tries to analyse the current civil war within the framework of continuity and ruptures in modern Yemeni history. Looking at the contemporary history of Yemen from this perspective, the most prevalent element of continuity is the struggle for dominance between the overseas power(s) which want to gain control over Yemen due to its geopolitical importance and territorial power trying to spread its authority in the Arabian Peninsula toward the periphery. This element of continuity is critical to understanding most of the Yemeni civil wars throughout history. Yet the tough mountainous geography of Yemen has always prevented external actors from having complete control over the country, thus prolonging the duration of the conflicts, and providing autonomy to local actors. Although this is the most apparent element of continuity in the country's history, a short-lived civil war took place in 1994, in which the intervention of external actors was minimal. Therefore, it would be more accurate to consider this as a moment of rupture in Yemeni history. The article's main argument is that the Yemeni Civil War contains both elements of continuity and rupture at the same time.

The first section of this article tries to demonstrate that the first international struggle over Yemen in the modern era took place between the British Empire and the Ottoman Empire in the mid-19th century and reached its peak during the First World War. Britain was the overseas power in this contest, while the Ottomans represented the territorial power. The second section of the article sheds light on the North Yemen Civil War, the first civil war after the independence of (North) Yemen, as a struggle for dominance between Egypt, the overseas power, and Saudi Arabia, the territorial power. The third chapter describes the civil war between North and South Yemen, which broke out four years after the unification in 1990 and ended quickly, as a moment of rupture in which local factors played the leading role. However, the article attaches particular importance to this moment of rupture because it brought about

the main domestic actors and axes of conflict of today's civil war.

The last chapter deals with the Yemeni Civil War, which started in 2014 as a unique case that contains both elements of continuity and rupture. On the one hand, the primary agents and conflict dynamics of the War had initially emerged in 1994, the moment of rupture. On the other hand, the Yemeni Civil War was internationalised with the intervention of several overseas and territorial powers, namely Saudi Arabia, Iran, and the United Arab Emirates, thus repeating the element of continuity in contemporary Yemeni history. The regional power struggle between Iran, an overseas power, and Saudi Arabia, a neighbouring territorial power, and the local dynamics that led Yemen to the conflict are intertwined. In addition, Abu Dhabi's divergent position in Yemen vis-à-vis its ally Saudi Arabia becomes more visible. From this point of view, there are indications that the struggle between territorial power and overseas power as a continuity element in the history of Yemen is now taking place between Saudi Arabia and UAE.

The study adopts a qualitative method. It is thus based on a historical narrative through the lens of the analytical framework explained in the Introduction. The data is mainly collected from reliable secondary sources such as academic publications, think-tank reports, and primary sources such as news and state archives.